

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

”Kuoriainen tahtoo kepin”

2-4 -vuotiaiden lasten luontoliikunta päiväkodissa

Putkonen, Karoliina
Pääkkölä, Essi

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”Kuoriainen tahtoo kepin”
2-4 -vuotiaiden lasten luontoliikunta päiväkodissa

Putkonen Karoliina & Pääkkölä Essi
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2015

Putkonen Karoliina & Pääkkölä Essi

**”Kuoriainen tahtoo kepin”
2-4 -vuotiaiden lasten luontoliikunta päiväkodissa**

Vuosi	2015	Sivumäärä	72
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyö on osa pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön (VKK-Metro) vuosien 2014-2016 kehittämisteemaa leikki ja leikkiliset oppimisympäristöt. Aihe kohdennettiin työelämän tarpeita, tekijöiden työelämäkokemuksia sekä kiinnostuksen kohteita vastaavaksi. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisesti vantaalaisessa päiväkodissa 2-4-vuotiaiden lasten ryhmässä. Toimintaan osallistui kerrallaan 4-6 lasta. Toimintakertoja oli yhteensä viisi, ja toiminta-aika oli jokaisella kerralla noin kaksi tuntia, johon sisältyivät sekä siirtymätilanteet että toiminta luonnossa. Päättävöitteena oli lisätä suunnitelmallista ja ohjattua luontoliikuntaa kyseisen päiväkotiryhmän arjessa sekä antaa luontoliikuntaan liittyviä uusia toimintai-deoita. Toiminnan tavoitteena oli tuottaa lapsille iloa ja onnistumisen kokemuksia luonnossa liikkumisesta. Tekijöiden oppimistavoitteina oli kehittää ohjaustaitojaan ja kiinnittää erityistä huomiota lasten kannustamiseen ja innostamiseen.

Tavoitteiden saavuttamista arvioitiin toiminnassa mukana olleiden kasvattajien täyttämien havainnointi- ja arviointilomakkeiden sekä tekijöiden havaintojen avulla. Toimintaa dokumentoitiin muun muassa valokuvaamalla ja kirjaamalla lasten kommentteja sanatarkasti. Ryhmän kasvattajat kokivat saaneensa toiminnasta uusia ideoita luontoliikuntaan ja metsäretkille. Opinnäytetyön osalta voidaan todeta, että ohjattu toiminta luonnossa innostaa lapsia liikku-maan ja kokeilemaan erilaisia taitoja sekä tuo uusia leikkiteemoja lasten omaehtoiseen leik-kimiseen.

Asiasanat: Varhaiskasvatus, luontoliikunta, varhaiskasvatuksen liikuntasuosituksset, lasten lii-kunnan ohjaaminen

Putkonen Karoliina & Pääkkölä Essi

**“Kuoriainen wants the stick”
2-4-year-old outdoor activities in a day care center**

Year	2015	Pages	72
------	------	-------	----

This thesis was part of the VKK-Metro development theme of early childhood education. The themes during 2014-2016 are play and playful learning environments. The topic of this thesis arose from the needs of the work life and from the authors' own work life experiences and interests. The thesis was functional and was implemented in a group of 2-4-year-olds in a day care center in Vantaa. The group size was between four to six children per trip. There were five different trips and the duration of each trip was two hours. The activities included in the two hours were putting on outdoor clothes, activities on nature and walking back to the day care center. The main objective was to add planned and structured outdoor activities to this group. An additional objective was to give some new ideas to the early childhood educators on forest activities. The objectives for the children were to give joy and experience of moving in nature. The authors' own learning objectives were to develop group leading skills and to be as encouraging and supportive as possible.

The thesis was evaluated using early childhood educators' feedback from observation and evaluation forms and from the authors' own observations. The outdoor activities were documented by taking photos and writing up children's comments. The early childhood educators found new ideas for their outdoor activities and forest trips. The results of the thesis show that structured outdoor activities inspire children to move and try different skills. They also help create new playing themes for children's spontaneous playing.

Keywords: Early childhood education, outdoor activities, sport recommendations on early childhood education, children's sport instruction

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus	7
2.1	Opinnäytetyön toteutus	9
2.2	Toiminnallinen opinnäytetyö	10
2.3	Aiheeseen liittyviä tutkimuksia	11
3	Pienten lasten liikkuminen	12
4	Liikuntakasvatus varhaiskasvatuksessa	13
4.1	Lasten liikuntasuositukset	13
4.2	Liikuntaympäristöt päivähoidossa	14
5	Pienten lasten liikunnan ohjaaminen	15
5.1	Hyvä ohjaaja	15
5.2	Lapsilähtöisyyden huomioiminen	16
6	Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa	17
6.1	Lasten luonnossa liikkuminen	17
6.2	Luontoleikit ja tutkiminen	18
7	Havainnointi arvioinnin tukena	18
7.1	Lapsiryhmän havainnoinnin erityispiirteet	19
7.2	Dokumentointi havainnoinnin apuvälineenä	19
8	Toiminnan toteutus	20
8.1	Etsimisleikki	20
8.2	Ensimmäisen toimintakerran arviointi	22
8.3	Juostaan eläinten luokse	24
8.4	Toisen toimintakerran arviointi	27
8.5	Milli-kissan satupolku	28
8.6	Kolmannen toimintakerran arviointi	31
8.7	Käpyjä oraville	34
8.8	Neljännän toimintakerran arviointi	37
8.9	Koska syödään eväitä?	38
8.10	Viimeisen toimintakerran arviointi	42
9	Toiminnan yhteenveto	43
9.1	Mitä ja miten arvioitiin	43
9.2	Omien ohjaustaitojen kehittyminen	45
9.2.1	Lapsiryhmän hallinta	46
9.2.2	Vuorovaikutus lasten kanssa	47
9.3	Miten opinnäytetyö vaikuttaa päiväkodin arkeen jatkossa?	48
9.4	Yhteenvetoa arvioinneista	49
10	Eettisyys ja arvioinnin luotettavuus	52

11	Pohdinta	53
	Lähteet	56
	Kuvat	59
	Liitteet	60

1 Johdanto

Opinnäytetyömme on osa VKK-Metron vuosien 2014-2016 kehittämisteemaa leikki ja leikilliset oppimisympäristöt. Toteutimme opinnäytetyömme Vantaalaisessa päiväkodissa ja oppimisympäristönämme oli päiväkodin läheinen metsä- ja puistoalue. Aiheenamme on 2-4 -vuotiaiden lasten luontoliikunta metsässä ja se toteutettiin toiminnallisena. Toiminnallinen osuutemme ajoittui kesäkuun alkupuolelle ja se koostui viidestä toimintakerrasta. Opinnäytetyömme sisälsi neljä ohjattua toimintakertaa sekä viimeisellä toimintakerralla olleen ryhmän yhteisen eväsretken. Toimintaamme osallistui kaiken kaikkiaan 12 ryhmän lapsista. Mukanamme toimintakerroilla olleiden lasten lukumäärä vaihteli neljän ja seitsemän lapsen välillä. Jokaisen lapsen anonymiteetti suojattiin opinnäytetyöprosessin alusta loppuun saakka emmekä näin olleiden tuoneet esille olivatko osallistuneet lapset tyttöjä vai poikia. Keräsimme aineistoa muutamalla erilaisella dokumentointimenetelmillä esimerkiksi kirjaamalla havaintoja sekä valokuvaamalla lasten toimintaa.

Valitsimme opinnäytetyömme aiheen varhaiskasvatuksen parista omien kiinnostuksen kohteidemme mukaan. Olemme suorittaneet opinnoissamme varhaiskasvatuksen opinnot ja aloitamme molemmat työt päiväkodissa lastentarhanopettajina. Päädyimme tekemään opinnäytetyöstämme toiminnallisen, sillä koemme oppivamme parhaiten tekemisen kautta. Aiheena pienten lasten luontoliikunta kiinnosti meitä, koska koemme myös henkilökohtaisesti luonnossa liikkumisen tärkeänä osana hyvinvointia. Eri päiväkodeissa työskennellessämme olemme huomioineet luonnon vähäisen hyödyntämisen osana liikkumista pienten lasten ryhmässä.

Opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden tueksi olemme tutkineet pienten lasten liikkumiseen, liikuntakasvatukseen ja liikunnan ohjaamiseen sekä luontokasvatukseen, luontoliikuntaan ja luontoleikkeihin liittyvää teoriapohjaa. Jokainen toimintakerta on esitelty erikseen, jonka jälkeen toimintaa on arvioitu lasten kommenttien, kasvattajien ja meidän havainnointien ja arviointien kautta. Avaamme käyttämiämme havainnointi- ja arviointimenetelmiä sekä pohdimme kuinka opinnäytetyömme tulee näyttäytymään päiväkodin arjessa jatkossa. Lisäksi pohdimme eettisyyden toteutumista opinnäytetyössämme ja omien ohjaustaitojemme kehittymistä prosessin aikana.

2 Opinnäytetyön tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyömme aihe on osa pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön VKK-Metron vuosien 2014-2016 kehittämisteemaa. Kehittämisteemana on leikki ja leikilliset oppimisympäristöt. Valitsimme opinnäytetyömme leikilliseksi oppimisympäristöksi metsä- ja puistoalueen. Tarkemman suunnitelman ja aiheen rajaamisen teimme yhdessä Vantaalaisen päiväkodin pienten ryhmän kasvattajien kanssa. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli toteuttaa

pienien lasten liikuntasuositusten mukaista ohjattua toimintaa sekä hyödyntää monipuolisia luontoliikuntaympäristöjä. Ryhmän kasvattajat osallistuivat opinnäytetyöprojektissämme alustavaan suunnitteluun keskustelemalla kanssamme heidän aikaisemmista metsäretkistä ja lasten tottumuksesta ohjattuun liikuntaan. Kuluvalla toimintakaudella kyseinen lapsiryhmä oli käynyt metsässä, mutta heidän toimintaansa siellä oli koostunut pääosin vapaasta leikistä, eikä retkiin ollut sisältynyt ohjattuja leikkejä. Ryhmän kasvattajat osallistuivat toiminnan dokumentointiin valokuvaamalla sekä kirjaamalla havaintojaan ja lasten kommentteja toiminnan aikana. arviointilomakkeiden täyttäminen tähän väliin? Toiminnan loputtua kävimme meidän opiskelijoiden ja ryhmän kasvattajien välisen arviointi- ja palautekeskustelun päiväkodilla. Keskustelussa kävimme läpi toiminnan onnistumista kokonaisuudessaan ja molemminpuolisia tuntemuksia yhteistyöstä opinnäytetyöprosessin aikana.

Opinnäytetyömme päätavoitteena oli suunnitelmallisen ja ohjatun luontoliikunnan lisääminen kyseisessä lapsiryhmässä. Käytännössä tavoitteenamme oli saada kasvattajat innostumaan ohjatuista luontoleikeistä, jotta he motivoituisivat ottamaan niitä osaksi omia metsäretkiään. Kasvattajat itse toivoivat saavansa toiminnastamme uusia ideoita metsäretkillensä. Omalta osaltamme tavoittelimme uusia kokemuksia lapsiryhmän ohjaamisesta luontoympäristössä. Tavoitteenamme oli pitää innostava ja kannustava ote ohjauksessamme koko toimintamme ajan, jotta lapsille jäisi mahdollisimman positiivisia kokemuksia ohjatusta toiminnasta luonnossa. Sosiaali- ja terveysministeriön, Opetusministeriön ja Nuori Suomi Ry:n liikuntasuositusten (2005) mukaan varhaiskasvatuksessa tulee olla ohjattua liikkumista ulkona kerran viikossa. Ohjatun liikunnan avulla on mahdollista saada helpommin mukaan myös vähemmän liikkuvat ja ujommat lapset.

Mediassa on ollut tämän kevään aikana uutisointia liian vähäisestä liikunnasta varhaiskasvatuksessa. Hakolan (Helsingin sanomat 15.1.2015) kirjoittamassa artikkelissa kerrottiin Anne Soinin väitöskirjasta Jatkuvasti liikkeessä- Kolmevuotiaiden päiväkotilasten mitattu fyysinen aktiivisuus. Artikkelissa tuodaan esiin väitöstutkimuksessa todettu tulos päiväkotilasten vähäisestä liikkumisesta sekä siitä, että useammalla lapsella liikkuminen jää alle varhaiskasvatuksen liikunnan suositusten. Lasten fyysisen aktiivisuuden kerrotaan tutkimuksessa olleen pääosin istumista, seisomista tai kävelyä. MTV3 -uutisissa 25.3.2015 oli esillä päiväkotien pienten lasten vähäinen liikkuminen. Uutisessa painotettiin liikkuvan aikuisen mallin tärkeyttä. Olemme myös itse kiinnittäneet huomiota Helsingin ja Vantaan alueiden päiväkodeissa työskennellessämme, että liikuntasuositusten mukainen ohjattu ulkona liikkuminen toteutuu harvoin. Mielestämme 3-6-vuotiaiden ohjattu liikkuminen sisällä toteutuu kuitenkin useimmissa päiväkodeissa kerran viikossa, mutta alle 3-vuotiaiden ryhmässä vaihtelu on kokemuksiemme mukaan suurta.

2.1 Opinnäytetyön toteutus

Toiminnallinen opinnäytetyömme toteutettiin Vantaalaisessa päiväkodissa pienten ryhmässä. Ryhmässä lapsia on yhteensä 14, joista 12 lasta osallistui toimintaamme. Ryhmässä on tasaisesti sekä tyttöjä että poikia, lapset ovat kahdesta neljään ikävuotta. Kasvattajia ryhmässä on kolme, joista jokainen osallistui vuorollaan havainnoijan rooliin toiminnassamme.

Ennen toimintaamme päiväkodilla kirjoitimme lapsiryhmän huoltajille tiedotteen (liite 1), jossa esittelimme itsemme ja kerroimme tiivistetysti suunnittelemistamme toimintakerroista. Tiedotteen yhteydessä kysimme huoltajilta kirjallista lupaa lapsen osallistumiseen toimintaamme sekä lupaa tulla kuvatuksi toimintamme ohessa. Kuvausluvan kohdassa olimme eritelleet kuvien käyttötarkoitukset; ryhmän omaan käyttöön ja opinnäytetyöprojektimme käyttöön. Kaikki huoltajat antoivat lapsensa osallistua toimintaamme ja kuvattaviksi, yksi lapsista ei saa näkyä opinnäytetyöprojektissa vain ryhmän omassa käytössä olevissa kuvissa. Toiminnasta otettuja kuvia käytettiin tässä opinnäytetyöraportissamme havainnollistamaan toimintaamme sekä arvioivassa seminaarissa. Lähetimme osan kuvista päiväkodille laitettaviksi lasten kasvun kansioihin. Toiminnan loputtua teimme vielä perheille lopputiedotteen, joka sisälsi kuvia ja tiiviin kertomuksen toiminnastamme (liite 9).

Kuva 1: Toimintaympäristöä

Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus oli meidän opiskelijoiden ohjaamaa luontoliikuntaa. Ohjaamamme toimintakerrat tapahtuivat päiväkodin läheisellä puisto- ja metsäalueella (kuva 1). Samalla metsäalueella on myös lampi, pieni koski ja vesiputous. Ryhmän lapset ovat tottuneet käymään omien kasvattajiensa kanssa metsässä, joten se on toimintaympäristönä heille tuttu. Toimimme lasten kanssa eri puolilla kyseistä metsäaluetta, ja osa toimintapaikoistamme oli lapsillekin uusia. Toimintamme sijoittuessa päiväkodin ulkopuolelle, teimme erillisen suunnitelman lasten turvallisuuden huomioimisesta (liite 3).

Yksi lapsiryhmän aikuisista toimi havainnoijana ja valokuvaajana toimintamme aikana. Lapsien määräksi olimme suunnitelleet pienten lasten ohjatun toiminnan suositusten (Pulli 2007, 30) mukaisesti 4-6 lasta. Näin ollen takaamme jokaiselle lapselle yksilöllisempää ja aidompaa

kohtaamista aikuisen kanssa. Ryhmän kasvattajat suunnittelivat alustavasti, ketkä lapset osallistuisivat milläkin kerroilla toimintaamme. Ensimmäiselle kerralle kasvattajat olivat ajatelleet lapsia, jotka eivät mahdollisesti pääsisi osallistumaan muille toimintakerroille esimerkiksi lapsien vapaapäivien tai lomien vuoksi. Seuraaville toimintakerroille kasvattajat miettivät ryhmäkoonpanoja lasten iän, haastavuuden sekä ryhmän toimivuuden kannalta. Joillakin kerroilla lapset vaihtuivat ennalta suunnitelluista, sillä he eivät saapuneet ajoissa paikalle. Käytännössä katsoimme kuitenkin yhteistyössä kasvattajien kanssa, että jokainen lapsi pääsisi osallistumaan toimintaan.

Mukana ollut ryhmän kasvattaja täytti toiminnan aikana havainnointilomakkeen, jossa pyydettiin kirjaamaan esimerkiksi lasten kommentteja (liite 4). Toiminnan jälkeen kirjasimme omia havaintoja ja ajatuksiamme toiminnasta samaiseen havainnointilomakkeeseen. Täytimme myös arviointilomakkeen, jossa käydään läpi niin lasten osallistumisinnostusta kuin ohjaustaitojamme. Kyseisellä toimintakerralla mukana ollut ryhmän kasvattaja täytti seuraavaan toimintakertaamme mennessä saman arviointilomakkeen (liite 5).

2.2 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisesti tuotetulla opinnäytetyöllä on usein toimeksiantaja, jolloin tavoitteena on kehittää kyseisen työkentän käytännön toimintaa (Falenius, Leino, Leinonen, Lumme & Sundqvist 2006). Toiminnallisella opinnäytetyöllä yhdistetään valitun aiheen teoriaa ja käytännön toteutusta (Airaksinen & Vilkkä 2003, 5). Teorian ja sen tuoman tietoperustan kautta perustellaan valintoja ja ratkaisuja, joita opinnäytetyöprosessin aikana on tehty (Falenius ym. 2006). Teorian kautta opinnäytetyössä näkyy myös, kuinka tekijä lähestyy aihettaan ja kuinka käsittelee sitä (Airaksinen & Vilkkä 2003, 42).

Opinnäytetyön toteutustapa on aina valittava kohderyhmää silmällä pitäen. Kirjallinen tuotos on aina suunniteltava sisällöltään ja visuaalisuudeltaan kohderyhmää parhaiten palvelevaksi. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 51.) Opinnäytetyöraportista näkyy lukijalle tekijän ammatillinen osaaminen, se toimii ikään kuin ammatillisen ja persoonallisen kasvun yhteyttäjänä. Raportti koostuu pääpiirteittäin vastauksista kysymyksiin: mitä ja miksi on tehty sekä miten se on toteutettu? (Airaksinen & Vilkkä 2003, 65.) Opinnäytetyöraportista näkyy dokumentoitua työprosessia, joka samalla tuo esiin myös pohtivaa ja osittain kriittistäkin suhtautumista tekijän toimintaan ja kirjoittamiseen (Falenius, Leino, Leinonen, Lumme, & Sundqvist 2006). Opinnäytetyöraportissa on esitettävä työn tuloksia tai johtopäätöksiä (Airaksinen & Vilkkä 2003, 65).

2.3 Aiheeseen liittyviä tutkimuksia

Opinnäytetyöprosessin edetessä etsimme aiheeseemme liittyviä aikaisempia tutkimuksia, jotka sijoittuvat varhaiskasvatuksen piiriin. Saimme kuitenkin huomata, ettei pienten lasten luontoliikuntaan liittyviä tutkimuksia ole kovinkaan kattavasti. Valitsemamme tutkimukset käsittelevät kaikki joiltain osin samoja teemoja kuin opinnäytetyömme. Tutustuimme tarkemmin tutkimuksiin, jossa käsiteltiin muun muassa pienten lasten fyysistä aktiivisuutta ja kasvattajan roolia aktiivisuuden lisäämisessä, Case-forest pedagogiikkaa lasten osallisuutta lisäävänä työtapana sekä luonnon tarjoamia psyykkisiä ja sosiaalisia hyvinvointivaikutuksia lapsille.

Jämsénin, Villbergin, Mehtälän, Soinin, Sääkslahden & Poskiparran (2013) tekemässä tutkimuksessa tutkitaan muun muassa lasten fyysiseen aktiivisuuteen vaikuttavia tekijöitä päiväkodissa. Tutkimuksessa käy ilmi, että varhaiskasvattajien järjestämät ohjatut toimintatuokiot päiväkodin piholla ja ulkoiluhetkillä lisäsivät lasten fyysistä aktiivisuutta positiivisesti. Tutkimuksesta selviää, että tästä huolimatta varhaiskasvattajien järjestämien toimintatuokioiden sekä pallopelien esiintyvyys suomalaisissa päiväkodeissa on hyvin vähäistä. Tutkimuksessa painotetaan, että kannustus lisäsi selvästi lasten liikkumista, sillä lasten fyysisen aktiivisuuden intensiteetti oli merkitsevästi suurempaa varhaiskasvattajan kannustusta sisältäneissä tilanteissa verrattuna kannustamattomiin hetkiin.

Peltohuhan (2013) tekemässä tutkimuksessa nousee esiin muun muassa luontokasvatuksen työtapana Case Forest -pedagogiikka, joka on selvästi tukenut lasten osallisuutta ja valtaistumista. Tutkimuksessa tuodaan esille osallisuuden toteutuminen lapsen oman ihmettelyn, kokemisen ja tutkimisen kautta sekä kasvattajan tärkeä ja ohjaava rooli osallisuuden ja oppimisen toteutumisessa. Osallisuus on näyttäytynyt tutkimusaineistossa ennen kaikkea lasten ja aikuisten yhteisenä osallisuutena.

Paukkerin (2014) tutkimuksessa lasten luontosuhteesta ja luonnon hyvinvointivaikutuksista nousi esiin lasten arvostus ja kiinnostus luontoa kohtaan. Tutkimuksessa analysoitiin kuudennella luokalla olevien lasten kirjoitelmia luontokokemuksistaan. Tuloksista ilmenee, että lapset kokevat luonnon kauniina ja seikkailua sekä jännitystä antavana ympäristönä. Tulokset näyttivät myös, että lapset arvostavat luonnon näkymiä, ääniä ja tuoksuja. Lapset ymmärsivät luonnon hyödyllisyyden ihmisille, esimerkiksi kalastamisen ja kasvien kasvattamisen kautta sekä olivat hyvin halukkaita havainnoimaan ja tutkimaan luontoa. Lasten kirjoitelmista ilmeni luonnolla olevan erityisesti psyykkisiä ja sosiaalisia hyvinvointivaikutuksia lasten elämään. Tämän tutkimuksen tuloksissa psyykkisiä hyvinvointivaikutuksia eriteltiin muun muassa itsetunnon vahvistumisella sekä hyvän olon tunteena. Sosiaalisia hyvinvointivaikutuksia olivat taas esimerkiksi ajan viettäminen yhdessä toisten kanssa sekä turvallisuuden tunne toisten tuesta.

Jämsénin, Villbergin, Mehtälän, Soinin, Sääkslahden & Poskiparran (2013) tutkimuksessa korostui ohjatun toimintatuokion tärkeys fyysisen aktiivisuuden lisääjänä. Myös kasvattajan rooli fyysiseen aktiivisuuteen kannustamisessa näkyi tutkimuksen tuloksissa positiivisesti. Tutkimuksessaan Peltohuhta (2013) tuo esille lasten osallisuutta luontokasvatuksessa lisäävän Case forest- pedagogiikan. Tutkimustuloksista selviää, miten merkittävä rooli kasvattajalla on sekä sillä, että annetaan tilaa lasten omille ihmettelyille ja tutkimisille. Paukkerin (2014) tutkimuksen tulokset vastasivat yleistä näkemystä, siitä että luontoympäristöllä on psyykkisiä ja sosiaalisia hyvinvointivaikutuksia.

3 Pienten lasten liikkuminen

Lapselle kehon kieli on ensimmäinen ja tärkein oppimisen kanava varhaislapsuudessa. Lapsi kokee olemassaolonsa oman kehon tuntemuksien ja liikekokemusten kautta. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 62.) Liikkuminen on pienelle lapselle syömiseen ja nukkumiseen verrattava kehityksellinen tarve. Ihmisen hermosto kehittyy nopeimmin alle 3-vuotiaana ja uuden oppiminen mahdollistuu toiminnan kautta. (Pulli 2007, 6.) Yleensä lapset nauttivat liikkumisesta, joten yhdistämällä uudet opittavat asiat ja liikkuminen saadaan oppimistilanteista miellyttävämpiä. Todennäköisesti nämä keinot auttavat myös lapsia, joiden on vaikea keskittyä pelkästään kuuntelun avulla. (Karvonen 2000, 15.) Kun lapsi liikkuu vuorovaikutuksessa ihmisten ja ympäristön kanssa, hermosolujen väliset yhteydet kehittyvät ja oppimisen edellytykset muotoutuvat. Pienen lapsen liike on vielä keskeneräistä ja hapuilevaa, mutta myös yllätyksellistä ja poukkoilevaa. Kaikki pienen lapsen liikkuminen perustuu kehon tuntemukseen. Alle 3-vuotias lapsi oppii käyttämään kehoaan arjen tilanteissa esimerkiksi kierien, pyörien, kävellen, juosten, hyppien, heittäen ja kiiveten. (Pulli 2007, 6-7.) 4-vuotiaiden lasten liikkumisessa keskeisiä ovat motoriset perusliikkeet kuten juokseminen, hyppääminen, heittäminen, kiinniottaminen, kiipeäminen ja roikkuminen ja näiden taitojen yhdisteleminen. Myös tasapaino, liikkeiden jäsentyminen ja liikelaadun paraneminen kehittyvät. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 63-64.)

On tärkeää, että lapsen kehitys seuraa motorisen kehityksen yleistä kehitysperiaatetta, jonka mukaan ensin kehittyy ymmärrys omasta kehosta, sitten karkeamotoriikka ja viimeisenä hienomotoriikka (Pulli 2007, 7). Liikunta vaikuttaa lapseen kokonaisvaltaisesti sekä psyykkisesti että fyysisesti. Lapsi muodostaa liikunnan avulla kuvan omasta kehostaan, sen antamista mahdollisuuksista ja omista rajoistaan. Nämä vaikuttavat olennaisesti lapsen identiteetin rakentumiseen. (Hiltunen & Kivirauma 1994, 12.) Liikkumaan oppimisessa voi olla kuitenkin hyvinkin suuria yksilöllisiä eroja. Jokainen lapsi tarvitsee koko kehon liikettä kasvaakseen terveeksi ja hyvinvoivaksi. Koko kehon liikkeellä on suuri kehityksellinen merkitys, kun lapsi opettelee kieltä, ympäristön hahmottamista, sosiaalista kanssakäymistä sekä tunteiden ilmaisuun liittyviä taitoja. (Pulli 2007, 8-9.) Liikunnan avulla lapsi oppii oman itsensä tuntemisen lisäksi

suuntia, etäisyyksiä, käsitteitä, rajoja, sijaintia, kokoja, määriä, muotoja ja värejä. Liikunnassa lapset oppivat silmän ja käden koordinaatiota sekä tarkkaavaisuuden suuntaamista tehtävään. Liikunta kehittää havaintomotorisia taitoja, jotka lisäävät oppimisvalmiuksia. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 65-66.) Liikunta vaikuttaa monipuolisesti lapsen fysiologiseen kehitykseen, kuten vilkastuttamalla aineenvaihduntaa, kehittämällä hermoverkostoa sekä vahvistamalla lihaksistoa ja sydänlihasta (Hiltunen & Kivirauma 1994, 12).

4 Liikuntakasvatus varhaiskasvatuksessa

Lapsi tarvitsee liikkumista eli liikuntaa, koska se on edellytys fyysiselle kasvulle ja kehitykselle. Lasten motorinen kehittyminen vaatii päivittäisiä mahdollisuuksia harjoitella liikkumista, jolloin lapsi saa kokeilla ja opetella uusia taitoja sekä toistaa aikaisemmin oppimiaan taitoja useissa erilaisissa ympäristöissä erilaisten välineiden kanssa. Varhaiskasvatuksen liikunnan tulee olla lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista, jolloin sen avulla voidaan tukea lapsen fyysistä, psyykkistä, emotionaalista ja sosiaalista kehittymistä (STM, Opetusministeriö & Nuori Suomi Ry 2005, 10, 17). Lasten turvallisuuteen tulisi kiinnittää huomiota liikuntakasvatuksessa. Tapaturmille alttiimpia ovat usein lapset, joille oman kehon käyttö ja toiminnan säätely on vielä hankalaa. Lasten liikkumista ei tule rajoittaa pienten kolhujen takia, sillä ajatus siitä ettei koskaan satu mitään, on käytännössä mahdoton. (Pulli 2007, 13.)

Lasten liikkumiseen päiväkodeissa kiinnitetään yhä enemmän huomiota. Liikuntalääketieteen erikoisasiantuntija, liikuntafysiologi Hautalan (2014) mukaan lapset ulkoilevat päiväkodeissa, mutta hengästyttävä liikunta jää vähäiseksi. Ulkoilun aikana on mahdollista, että lapset vain istuvat hiekkalaatikolla. Lasten varhaiseen liikkumiseen tulisi panostaa paitsi ylipainon ehkäisyyn vuoksi, myös motoristen taitojen kehittymisen sekä oppimisen kannalta. Oman kokemuksemme mukaan lapset liikkuvat mielellään, mutta kaipaavat toisinaan aikuista, joka innostaa heitä liikkumaan. Esimerkiksi ulkoilun aikana pienimmät lapset saattavat helposti jämähtää keinumaa, jolloin aikuisen rooli on rohkaista lasta liikkumaan. Paakkinen (2012) tutki 3-vuotiaiden päiväkotilasten liikunta-aktiivisuutta ja liikuntaan kannustamisen vaikutuksia. Tutkimustulosten mukaan varhaiskasvattajan kannustamisessa tilanteissa verrattuna kannustamattomiin tilanteisiin oli tilastollisesti merkitsevä ero. Päiväkotilapset olivat siis liikkuneet selkeästi enemmän kannustetuissa tilanteissa kuin kannustamattomissa tilanteissa.

4.1 Lasten liikuntasuosituks

Lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja oppimista tuetaan tarjoamalla mahdollisimman vaihtelevaa liikuntaa riittävän usein. Kasvattajat tukevat lasten liikkumista kannustamalla ja säännöllisesti järjestetyillä ohjatuilla liikuntatuokioilla. Kasvattajien rooli on luoda lapsille myönte-

siä asenteita liikkumista kohtaan. (Opetuslautakunta 2012, 10.) Alle 3-vuotiaiden lasten liikkuminen koostuu pääasiassa lapsen omaehtoisesta liikkumisesta, jota lapsi tekee omasta halusta ja mielenkiinnosta joko yksin tai yhdessä muiden kanssa (Pulli 2007, 15). Aikuisen on tärkeää antaa tilaa ja aikaa liikkumiseen lapsen omien liikkumisedellytyksien mukaisesti. Aikuisen tulee huolehtia, että lapsella on joka päivä mahdollisuus liikkua monipuolisesti vaihtelevassa ja liikkumiseen innostavassa ympäristössä. Lapsen liikkumisen vähimmäismäärä on kaksi tuntia päivässä reipasta ja hengästyttävää liikuntaa, jota voi tapahtua myös pienemmissä aktiviteettijaksoissa. (STM, Opetusministeriö & Nuori Suomi Ry 2005, 11.)

Lasten liikunnan suositellaan olevan jokapäiväistä ja säännöllisesti useita kertoja toistuvaa. Lapset eivät kuitenkaan jaksu keskittyä samankaltaiseen liikuntaan pitkiä aikoja, joten liikuntatuokioon on hyvä suunnitella mukaan paljon lepoa hetkiä ja vaihtelevuutta. (Karvonen 2000, 25.) Lapselle tulee antaa mahdollisuus ohjattuihin liikuntatuokioihin useita kertoja viikossa ja tuokioita tulee järjestää sekä sisällä että ulkona. Ohjatun liikuntatuokion pituus voi olla 10 minuutista 60 minuuttiin lapsen iästä ja liikunnan intensiteetistä riippuen. (STM, Opetusministeriö & Nuori Suomi Ry 2005, 24.)

4.2 Liikuntaympäristöt päivähoidossa

Päiväkotien sisätiloissa syntyvä melu voi vaikuttaa lasten oppimiskykyyn haitallisesti. Melu vaikuttaa haitallisesti muistiin, keskittymiseen, kielen käsittelyyn, suoritushäiriöihin ja erityisesti pienillä lapsilla puheen äänteiden erottaminen vaikeutuu melussa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 92-93.) Rakennetussa ympäristössä toiminnallisen ohjelman, esimerkiksi jumpatuokion, melu voi kasvaa yli sallittujen rajojen. Luontoon siirryttäessä meluhaitat pienenevät huomattavasti ja lasten on helpompi keskittyä toimintaan sekä kuuntelemaan niin tosiaan kuin aikuisiakin. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 150-151.)

Opetuslautakunnan (2012) laatiman Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan monipuolisella oppimis- ja toimintaympäristöllä on suuri merkitys lapsen oppimismotivaation, uteliaisuuden ja mielenkiinnon herättelyssä sekä lapsen omatoimisuuden ja aktiivisuuden tukemisessa. Päiväkodeissa lapsille tulee olla tilaa liikkuviin leikkeihin ja aikaa retkiin sekä motorista kehitystä tukevaan toimintaan. Liikuntatilat tulisivat olla lasten käytössä muulloinkin kuin vain ohjatuissa liikuntatilanteissa sekä lähiseudun puistot ja metsät tulisi saada aktiiviseen leikkikäyttöön. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2001, 67.) Ulkona liikkuminen tapahtuu eri vuodenaikojen mukaan muun muassa hiekalla, nurmella, metsämaastossa, vedessä, lumella, jäällä ja puistoissa (STM, Opetusministeriö, Nuori Suomi Ry 2005, 26). Ympäristönä esimerkiksi metsä tarjoaa enemmän aistimuksia kuin rakennettu ympäristö ja mahdollistaa las-

ten liikkumisen estoita. Metsämaasto kehittää lapsen motoriikkaa, koordinaatiokykyä ja tasapainoa. Ulkona liikkuminen lisää myös aivojen hapensaantia, joka tukee lasten oppimista. (Tuomaala & Myyriläinen 2002, 16, 18-19.)

Nuori Suomi Ry:n (2009) valtakunnallisesta päiväkotien liikuntaolosuhde selvityksestä ilmenee päiväkotien sisätiloissa tilanpuutetta sekä piha-alueiden luonnon elementtien vähäisyyttä. Osaltaan myös esimerkiksi erilaiset säädökset, normit ja päiväkodin henkilökunnan asenne voivat tuottaa haasteita lasten fyysiselle aktiivisuudelle. Selvityksessä nostettiin usein esiin päiväkotien piha-alueiden yleinen virikkeettömyys. Selvitykseen osallistuneista päiväkodeista 74% vastaa lähiympäristöstä löytyvän luontoliikuntapaikan tai metsän, jota he käyttävät säännöllisesti.

5 Pienten lasten liikunnan ohjaaminen

Lapsen liikunnallista kehitystä tukevat sekä omaehtoinen vapaa liikkuminen kuin hyvin suunniteltu ohjattu liikuntakin. Erityisen tärkeää on, että ohjattu liikunta on kestoltaan mitoitettu oikein. Hyvin suunnitellulla liikunnalla autetaan lapsia oppimaan tärkeitä liikunnallisia perustaitoja. Perustaitoihin luetellaan kuuluvan esimerkiksi kävely ja juokseminen, erilaiset pyörimiset ja kierimiset sekä heittäminen ja potkaiseminen. Ohjatun liikunnan tavoitteena on antaa lapselle aikaa leikkiin ja liikkumiseen sekä innostaa heitä omatoimiseen liikkumiseen. (Hiltunen & Kivirauma 1994, 12-13, 15.) Lapsi kiinnostuu liikkumisesta kun hän on saanut liikunnallisista taidoistaan positiivista huomiota ja häntä on ohjattu rohkaisevasti. (Karvonen 2000, 26). Ohjatut liikuntatuokiot on hyvä suunnitella siten, että vain pieni osa toiminnasta on ohjattua ja tarkkaan määriteltyä. Alle 3-vuotiaiden lasten keskushermoston kehitys on siinä vaiheessa, että kyky keskittyä ohjattuun toimintaan on hyvin vähäistä ja lapset väsyvät nopeasti. (Pulli 2007, 8.) Aikuisen tulee ohjata toimintaa niin, että lapsen omalle havainnoinnille, tutkimiselle ja kokeilemiselle jää tilaa. Turvallisen ilmapiriin luominen sekä onnistumisen kokemuksen tarjoaminen lapsille, on ohjaajan vastuulla. (STM, Opetusministeriö & Nuori Suomi Ry 2005, 20-21.) Ohjaajan on hyvä pystyä eläytymään lasten maailmaan ja toimimaan aina tilannekohtaisesti (Kokljuschkin & Pulli 1995, 22).

5.1 Hyvä ohjaaja

Pienten lasten ryhmässä työskentelevien aikuisten on oltava koko ajan silmät ja korvat tarkkana joka suuntaan. Tämän vuoksi pienten lasten vahtiminen on helpointa, kun on itse lasten ulkoleikeissä mukana. Liikuntatuokiosta kannattaa tehdä kirjallinen suunnitelma, jolloin lasten taitojen havainnointi helpottuu (Pulli 2007, 30, 63). Lasten kanssa työskennellessä ohjaajan on hyvä miettiä varasuunnitelmia valmiiksi, jos kaikki ei menekään suunnitelmien mukaan. Ohjaajalle tärkeitä ominaisuuksia ja toimintatapoja ovat muun muassa aitous, kannus-

tavuus, luotettavuus, turvallisuus, lapsista välittäminen ja luovuus. Lapset vaistoavat epäaitouden herkästi, jonka vuoksi ohjaajan on oltava aidosti sellainen kuin on omalla persoonallaan ja vuorovaikutustaidoillaan. (Autio & Kaski 2005, 63-66.) Lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa aikuinen on parhaimmillaan lämmin, mutta samalla myös auktoriteetti lapselle. Aikuisen on hyvä pitää kiinni periaatteistaan, mutta oltava samalla ymmärtäväinen lasta kohtaan. Lapsia tulee kunnioittaa ja kuunnella sekä joissain tilanteissa myös neuvotella heidän kanssaan. (Kalliala 2008, 15, 17.)

Hyvä ohjaaja ottaa huomioon lapsen yksilöllisyyden, joka tarkoittaa lasten yksilöllisten erojen huomioimista toiminnassa. Toiminnan ollessa jokaisen lapsen kehitystasoa huomioivaa saadaan lapsille taattua myönteisiä liikuntakokemuksia. (Karvonen 2000, 10.) Luotettavaan ohjaajaan voivat luottaa niin lapset kuin vanhemmatkin. Myös ohjaajan on luotettava lasten kykyyn tehdä ja toimia, jolloin lapset alkavat yhä enemmän luottaa itseensä. Turvallinen ohjaaja vastaa tunnista ja sen kulusta sekä asettaa rajat, joiden puitteissa toimitaan. Ohjaustilanteissa on tärkeää, että lapsille välittyy tunne välittämisestä myös epäonnistumisista huolimatta. Ohjaustilanteiden ollessa harvoin täysin suunnitelmien mukaisia, ohjaajan luovuudesta on hyötyä, jotta lapset voivat saada onnistumisen kokemuksia. (Autio & Kaski 2005, 64-66.)

5.2 Lapsilähtöisyyden huomioiminen

Lapsilähtöisen toiminnan lähtökohtana on yksilöiden välisen tasa-arvon saavuttaminen ja yksilöllisyyden kunnioittaminen. Käytännössä se tarkoittaa jokaisen lapsen hyväksymistä sellaisena yksilönä kun hän on, yrittämättä sovittaa häntä ennalta määrättyyn muottiin. Lapsien omat ainutkertaist kiinnostuksen kohteet ja tarpeet ovat aina yhtä tärkeitä ja samanarvoisia kasvattajalle. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2000, 21.) Varhaiskasvatuksen piirissä lapsilähtöisyys korostaa lapsen leikkivää ja uteliasta puolta sekä sosiaalisuutta (Peltohuhta 2013, 14).

Usein lasten kanssa työskennellessä niin päivähoidoissa kuin erilaisissa kerhoissakin, lapsilähtöisyys ja aikuisjohtoisuus nähdään negatiivisessa mielessä toistensa vastakohtina. Arkirutiinien havainnointi on näyttänyt toiminnan pohjautuvan aikuislähtöisyyteen oletetun lapsilähtöisyyden sijasta. Näistä havainnoista johtuen korostetaan entistä enemmän lapsen itsenäisyyttä ja omaehtoista oppimista, jolloin aikuisen rooli on alkanut muuttua passiivisen aikuisen rooliksi. Pikkuhiljaa on alettu ymmärtämään, että lapsilähtöisyys ja aikuisjohtoisuus eivät ole toistensa vastakohtia. Jotta lapsilähtöinen kasvatus onnistuu, tarvitaan siihen aikuisia johtamaan toimintaa. Lapsia ei voi velvoittaa johtamaan omaa toimintaansa täysin itsenäisesti. Lapsilähtöisessä, mutta aikuisjohtoisessa toiminnassa, lapsi ja aikuinen ovat tasavertaisesti läsnä ja osallisina toimintaan. (Karppinen, Puurula & Ruokonen 2000, 23; Peltohuhta 2013, 14.)

6 Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on luoda ekologisesti kestävämpi yhteiskunta (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 10). Ympäristökasvatus on laaja kokonaisuus, johon kuuluvat kulutuskäyttäytymisen ja kestävä kehityksen ohjaus. Luontokasvatus on arkisempaa luonnossa yhdessäoloa, kuten jätteiden lajittelua ja kompostointia, mutta myös vuodenkierron seuraamista ja luonnonilmiöiden havainnointia. Halu toimia luontoa säästämällä syntyy omakohtaisista kokemuksista luonnossa, elämyksistä ja oivalluksista. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10). Yksi varhaiskasvatuksen arvoista on kestävä kehitys. Tarkoituksena on, että lapset ja kasvattajat opettelevat yhdessä ympäristövastuullista toimintaa. Samalla lapsille havainnollistuu, miten oma toiminta vaikuttaa ympäristöön. (Opetuslautakunta 2012, 12.) Lapsilla on luontainen herkkyys ympäristön havaitsemiseen sekä siitä huolehtimiseen, kunhan siihen annetaan mahdollisuus. Se, mitä lapsi oppii arvostamaan jo pienenä, pysyy hänelle tärkeänä myös aikuisena eikä hän silloin halua tuhota sitä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 68.) Lasten luontosuhde syntyy ihmetysten, kokemusten ja elämysten kautta (Berg, Pihlajamaa & Polvinen 2012, 8). Lasten luontokasvatuksessa tulisi pyrkiä fyysiseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehittymiseen. Tällöin tulisi siis huomioida lapsen keho, sydän ja pää. Käytännössä nämä tarkoittavat sitä, että hyödynnettäisiin eri ympäristöjä lasten liikkuvuuden parantamiseksi sekä saataisiin lapset tunnepohjaisesti sitoutumaan toimintaan ja välittämään ympäristöstään. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 28.) Mielestämme hyvä oppimisympäristö luontokasvatuksen ja kestävä kehityksen kannalta on metsä. Varhaiskasvatuksessa on ymmärretty myös metsän ja luonnon tarjoamat mahdollisuudet monipuoliseen liikkumiseen ja oppimiseen. Päiväkodeissa tehtävät retket metsään antavat lapsille ajan ja paikan luonnon tutkimiselle ja ihmettelylle (Opetuslautakunta 2012, 12).

6.1 Lasten luonnossa liikkuminen

Luonnossa liikkuminen on yhdenlainen hyvinvoinnin lähde, joka virkistää mieltä, vähentää kehon jännittyneisyyttä, laukaisee stressiä ja rentouttaa (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 11). Luonnossa liikkuminen kehittää lasten sensomotorisia taitoja esimerkiksi aistien käyttöä. Metsästä löytyvien eri pinnanmuotojen, värien, tuoksujen ja äänimaailman avulla aistien käyttöä voidaan harjoittaa laaja-alaisesti. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 78.)

Lähimetsä tarjoaa erilaisia piiloja, kiipeilypuita ja kiviä, jotka innostavat lapsia mielikuvituksen käyttöön liikkumisessa (Green & Hartonen 2011). Luonnosta löytyy aina tilaa juosta ilman rajoituksia verrattaessa päiväkodin sisällä tapahtuvaan liikkumiseen. Metsässä lapsilla on mahdollisuus monenlaisiin liikkumistapoihin esimerkiksi kiipeämiseen ja ryömimiseen. Luonnossa voi poimia myös esimerkiksi kiviä ja marjoja, mikä harjaannuttaa pienen lapsen pinsettiotteen kehittymistä. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 91-93). Samalla harjaantuu myös lapsen

käden ja silmän yhteistyö (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 16). Luonnossa liikkuminen kehittää laaja-alaisesti lapsen motorisia taitoja, mutta luontoliikunnalla on myös muita lapsen kehitykseen positiivisella tavalla vaikuttavia tekijöitä. Ympäristö, joka mahdollistaa lapsen omaehtoisien liikkumisen vahvistaa minäkuvan kehitystä sekä muita sosioemotionaalisia taitoja, kuten pettymysten sietokykyä ja samaistumista. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 77-78).

6.2 Luontoleikit ja tutkiminen

Lapset ovat luonnostaan luonnontutkijoita, mutta ilman aikuisen ohjausta ja kannustusta kiinnostus voi hiipua (Berg, Pihlajamaa & Polvinen 2012, 9). Mielestämme aikuisen rooli on mahdollistaa luonnossa tutkiminen ja erityisesti päiväkodissa suunnitella toimintaa, joka ylläpitää lasten kiinnostusta. Pienten lasten tutkiminen on usein ympäristössä vaeltelua, aarteiden keräilyä ja asioiden tutkimista kaikkia aisteja käyttäen. Pienillä lapsilla ympäristössä oppiminen tapahtuukin vahvasti toiminnallisuuden kautta esimerkiksi leikkimällä, liikkumalla ja paikkoja tutkimalla. (Hujala & Turja 2011, 187, 213.)

Ulkona leikkiminen on tärkeässä roolissa lapsen ympäristösuhteen kehittymiselle (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 71). Lapsen tutustumista luontoon voi syventää esimerkiksi luontoleikien ja erilaisten tehtävien avulla. Lapsi saa elämyksiä, kun leikit ovat toiminnallisia, hauskoja ja jännittäviä. Luonnossa leikittäessä tärkeitä huomioita ohjaajille ovat lasten innostuksen herättäminen esimerkiksi liikunnallisten leikkien avulla, tarkkaavaisuuden suuntaaminen esimerkiksi aistiharjoitusten kautta, elämysten saaminen ja havaintojen tekeminen sekä tunteiden jakaminen esimerkiksi keskustellen. (Honkonen & Karvonen 1995, 10.) Erilaisia leikkejä voi kehittää ympäristöstä riippuen, esimerkiksi piiloleikkiin tarvitsee ympäristön, jossa on piilopaikkoja. Ympäristö voi tarjota myös erilaisia irtoneisia ulkoleikkivälineitä, joita ovat muun muassa hiekka, kivet, kepit, vesi ja kasvien osat. Näitä ulkoleikkivälineitä lapset voivat käyttää esimerkiksi keräily-, rakentelu- ja mielikuvitusleikeissään. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 71, 73.)

7 Havainnointi arvioinnin tukena

Varhaiskasvatuksessa tiedonhankinta perustuu pitkälti havainnointiin, niin vapaamuotoiseen kuin erilaisten lomakkeiden ja arviointivälineiden käyttämiseen. Havainnointiin sisältyy myös kommunikointia lasten kanssa esimerkiksi heidän ideoiden ja pyrkimysten tavoittamiseksi. (Hujala & Turja 2011, 57.) Kasvattaja voi havainnoida yksittäistä lasta, lapsiryhmää, toimintaympäristöä ja myös toisen kasvattajan toimintaa. Koko tiimin toimintaa voi havainnoida ja arvioida esimerkiksi ulkopuolinen henkilö. (Koivunen & Lehtinen 2015, 36.) Havainnoinnissa tehdään yksittäisiä aistinvaraisia havaintoja, jotka dokumentoidaan. Havainnointi mahdollis-

taa asioiden ymmärtämisen lapsen näkökulmasta, kokemuksista, mielenkiinnon kohteista, oppimisesta sekä kasvun ja kehityksen edistymisestä. Havainnoivan työntekijän tulee saada riittävästi dokumentoitavia havainnointituloksia, eikä havainnointia tule tehdä vasta jälkeenpäin. Tilanne voi alkaa muuttua havainnoijan mielessä tulkinnaksi, jonka pohjalla on havainnoijan käsitys lapsesta entuudestaan. (Koivunen & Lehtinen 2015, 16, 18.)

7.1 Lapsiryhmän havainnoinnin erityispiirteet

Lapsiryhmää havainnoidessa kasvattaja voi kiinnittää huomioita esimerkiksi lasten keskinäiseen kommunikointiin, lasten kaverisuhteisiin, ryhmärooleihin ja mahdollisiin ristiriitaisuuksiin. Kasvattaja voi havainnoida myös ryhmän suhtautumista ohjattuun toimintaan ja kasvat-tajiin, ryhmähenkeen sekä ryhmän toimintaa ja hyvinvointia häiritseviin tekijöihin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 47.) Havainnoinnin kohteeksi tulee valita tietyt asiat tai piirteet (Vilkkä 2006, 43). Toimintatuokioita havainnoidessaan kasvattaja voi valita havainnoinnin kohteekseen esimerkiksi lasten kuuntelutaitoja, ohjeiden noudattamista, keskittymistä, omatoimisuutta ja karkea- ja hienomotoriikkaa (Koivunen & Lehtinen 2015, 49). Ohjatuissa toimintatuokioissa käytetään usein tarkkailevaa havainnointia, jolloin havainnoija ei osallistu toimintaan, tämä vaatii kuitenkin onnistuakseen useamman kasvattajan läsnäolon (Koivunen & Lehtinen 2015, 50; Vilkkä 2006, 43). Havaintoja on kuitenkin tärkeää jakaa heti toiminnan jälkeen koko tiimissä, sillä myös muut mukana olevat kasvattajat tekevät havaintoja, vaikka ne voivatkin olla satunnaisia. Ohjattujen toimintatuokioiden havainnoinnissa kiinnitetään huomioita usein lasten taitoihin ja suoriin, mutta myös lasten tunneilmaisujen havainnointi on tärkeää. (Koivunen & Lehtinen 2015, 51.) Lapsille uusissa tilanteissa, esimerkiksi retkillä ja vierailuilla, havainnoinneissa voi tulla esiin hyvin erilaisia havaintoja kuin päiväkodin arjessa. Uudet tilanteet herättävät lapsissa voimakkaita tunteita, jotka lapsi usein näyttää avoimesti. Näitä tunteita voivat olla esimerkiksi jännittäminen, lievä levottomuus tai innostuneisuus. Pääasiassa erikoistilanteissa syntyvät tunteet ja elämykset ovat myönteisiä, mutta toisille lapsille esimerkiksi retki voi tuntua pelottavalta. Lapsi saattaa ilmaista pelkoaan sanomalla asiasta, takertumalla aikuiseen, olemalla vaitonainen tai käyttäytymällä poikkeuksellisen häiritsevästi. (Koivunen & Lehtinen 2015, 30-31.)

7.2 Dokumentointi havainnoinnin apuvälineenä

Dokumentointi on mahdollisimman tarkkaa todellisuuden kuvaamista, esimerkiksi kirjaamalla muistiin tai tallentamalla asioita muilla tavoin kuten videoimalla tai käyttämällä valmiita havainnointilomakkeita (Koivunen & Lehtinen 2015, 77-78). Kirjaamisen ja videoimisen lisäksi dokumentteja ovat myös kaikenlaiset lasten tuotokset, heidän kertomuksensa sekä valokuvat ja äänitteet (Heikka, Hujala & Turja 2009, 76). Valokuvien avulla voidaan arvioida omaa am-

mattillista kasvua. Kuvat voivat toimia myös apuna toiminnan arvioinnissa sekä tulevan toiminnan suunnittelussa. (Mäkelä.) Dokumentoinnin avulla ammatillisuus kehittyy, kun tietoisuus omasta toiminnasta ja sen vaikutuksista lapsiin lisääntyy (Rintakorpi 2010, 20). Dokumentointi mahdollistaa oppimisen reflektion ja tulkinnan sillä, tarkoituksena on kerätä ja yhdistellä monia dokumentteja (Heikka, Hujala & Turja 2009, 76). Dokumentointi on apuväline analysoinnin, tulkinnan, toiminnan suunnittelun ja arvioinnin tekemisessä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 77-78.) Siitä saadaan arvokasta tietoa oppimisympäristöjen suunnitteluun, tarpeellisten materiaalien hankintaan sekä tapoihin, joilla parhaiten tuettaisiin kyseisten lasten kehitystä (Heikka, Hujala & Turja 2009, 76). Pedagoginen dokumentointi on tavoitteellinen tutkimusmenetelmä, jossa havainnoidaan esimerkiksi lasten toimintaa ja keskustelua. Erilaisten näkökulmien löytäminen sekä kasvattajien keskinäinen pohdinta kuuluvat osaksi pedagogista dokumentointia. Dokumentoinnista saatavan materiaalin avulla pystytään tulkitsemaan ja käsittelemään tapahtumia toiminnan jälkeenkin. Lasten tapaa toimia, oppia ja ajatella voidaan tuoda esiin dokumentoinnin avulla myös yhteiskunnallisella tasolla. Pedagoginen dokumentointi voi muuttaa varhaiskasvatuskulttuuria kohti vuorovaikutteisempaa toimintaa (Rintakorpi 2010, 9, 19-20.)

8 Toiminnan toteutus

Toteutimme toiminnallisen opinnäytetyömme Vantaalaisessa päiväkodissa 2-4 -vuotiaiden lasten ryhmässä. Toiminta tapahtui päiväkodin läheisessä metsässä, joka oli jo entuudestaan lapsille tuttu toimintaympäristö. Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus toteutettiin ohjastusti meidän opiskelijoiden toimesta. Lapsiryhmän henkilökunta valitsi jokaiselle toimintakerralle mukaan tyttöjä ja poikia kahdesta neljään ikävuoteen. Yksi lapsiryhmän aikuisista toimi havainnoijana ja valokuvaajana toimintamme aikana. Havainnoija ja valokuvaaja vaihtuivat jokaisella toimintakerralla. Lapsien määräksi suunnittelimme pienten lasten ohjatun toiminnan suositusten (Pulli 2007, 30) mukaisesti 4-6 lasta. Näin ollen takasimme jokaiselle lapselle yksilöllistä ja aitoa kohtaamista ohjaajien kanssa. Ryhmässä oli lapsia yhteensä 14, joista yksi oli jo kesälomalla eikä näin ollen osallistunut toimintaamme. Kaikki 13 kesäkuussa paikalla olutta lasta saivat huoltajiltaan luvan osallistua toimintaamme. Ryhmän kokoonpano muuttui jokaisella kerralla, jotta jokainen lapsista pääsisi vuorollaan osallistumaan toimintaan. Toimintamme metsässä koostui viidestä toimintakerrasta. Toimintakerrat sisälsivät ohjattuja leikkejä, vapaata liikkumista ja leikkimistä sekä metsän tutkimista (liite 2).

8.1 Etsimisleikki

Ensimmäiselle toimintakerrallemme lähti mukaan yhteensä viisi lasta, joista neljä oli kolmevuotiaita ja yksi kaksivuotias, sekä ryhmän yksi kasvattaja ja me molemmat opiskelijat. Aa-

mulla kun saavuimme päiväkodille kaksi ryhmän lapsista tuli esittelemään toisen heistä repua ja molempien juomapulloja. Vessakäynnit, pukeminen ja ulos siirtyminen sujuivat ripeästi. Pukemistilanteessa kerroimme lapsille, että metsässä aikuinen pitää nähdä koko ajan ja matka metsään kuljetaan käsikädessä parijonossa. Matkalla metsään keskustelimme ympärillä näkyvistä asioista, esimerkiksi muurahaisista, sorsista, västäräkistä sekä pienestä koskesta ja lammesta.

Lasten kommentteja matkalla

“Muurahainen”

“Jyrkkä mäki!”

“Kato, mitä mä löysin!”

“Sulla on muurahainen silmässä”

Kuva 2: Etsimisleikkejä

Etsimisleikissä (kuva 2) lapset kuuntelivat hyvin annettuja ohjeita ja katsoivat apuna käytettyjä kuvia. Kuvina mukana toiminnassa olivat keppi, kivi, käpy, lehti, neulanen ja kaksi puuta (liite 6). Lapset osasivat kertoa monesta kuvasta, mikä asia siinä on. Kepin etsinnässä yksi lapsi löysi suuren oksan, jota hän raahasi tietä pitkin. Lapset esittelivät innoissaan löytämiään keppejä ja pyysivät meitä ohjaajia katsomaan. Yksi lapsista keräsi monta keppiä syliinsä ja kantoi kaikki ne yhdellä kertaa kuvan päälle. Lapset löysivät erikokoisia keppejä ja jaksoivat etsiä niitä jonkin aikaa. Yksi lapsista tutki keppi-kuvan päällä liikkuvia muurahaisia melkein koko toiminnan ajan. Yritimme kannustaa lasta etsimään keppejä muiden kanssa, mutta muurahaiset olivat kiinnostavampia, joten annoimme aikaa niiden tutkimiseen. Kyseinen lapsi lähti mukaan toimintaamme etsimään metsän materiaaleja hieman myöhemmin.

Kivien etsintä oli mieluista puuhaa ja lapset löysivät niin pieniä kuin isojakin kiviä, niitä kaivettiin myös maasta esiin. Etsiessämme käpyjä huomasimme, ettei niitä ollut paljoakaan metsässä, jossa olimme. Löysimme yhdessä lasten kanssa kuitenkin muutamia syvemmältä metsästä. Lehtiä lapset toivat kuvan päälle runsaasti ja samalla kyselimme lapsilta minkä värisiä ne olivat. Neulasia etsittäessä osa lapsista toi kuvan päälle pieniä oksia ja osa lapsista löysi

pieniä neulasia. Kuvissa olevia puita lapset eivät oikein jaksaneet enää etsiä. Kävimme kuitenkin kahden eri puun luona muutaman lapsen kanssa, jonka jälkeen aloitimme lasten toivoman piiloleikin. Piiloleikkiä leikimme yhdessä lasten kanssa. Toinen meistä oli tarvittaessa yhden lapsen kanssa laskemassa ja etsimässä, kun toinen meistä meni lasten kanssa piiloon (kuva 3). Kaikki lapset halusivat usein mennä samaan piiloon.

Kuva 3: Piiloleikkiä

Lähtiessämme takaisin päiväkotiin, yksi lapsista ihmetteli minne kuvat olivat kadonneet, kun Karoliina oli pakannut ne jo reppuun. Toinen lapsi halusi vielä viedä löytämänsä lehden sinne paikalle, jossa kuvat olivat olleet. Matka päiväkodille sujui hyvin ja lapset olivat hyväntuulisia. Yksi lapsista löysi matkalla paikan jossa oli paljon käpyjä. Ihmettelimme yhdessä lasten kanssa, miksi kävyt olivat tässä paikassa, vaikka metsästä emme löytäneet niitä juuri ollenkaan.

8.2 Ensimmäisen toimintakerran arviointi

Tämän toimintakerran tavoitteina oli liikkua turvallisesti metsässä ja etsiä metsän materiaaleja yhdessä lasten kanssa. Metsässä materiaaleja etsiessään ja kantaessaan lapset ovat erilaisissa asennoissa, jolloin heidän kehon tuntemuksensa lisääntyy (Pulli 2007, 70). Samalla lapset kehittyvät omalla tasollaan karkea- ja hienomotoriikassa (Pulli 2007, 7). Tunto- ja näköaistien kautta voi harjoittaa lasten havaintoherkkyttä, esimerkiksi keräämällä luonnosta kukkia tai erimuotoisia kiviä (Tuomaala & Myyriläinen 2002, 22).

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Tavoitteet saavutettiin hyvin. Kun huomasitte ettei lapset enää jaksaa keskittyä, vaihdettiin lapsille mieluisaan tekemiseen.”

Valmistelimme etukäteen toimintaamme käymällä katsomassa paikan metsässä ja ottamalla tarvittavat materiaalit mukaan reppuun. Sovimme ohjauksen vastuualueista eri leikeissä. Lapset vaihtuivat vähän suunnitellusta, sillä kaikki kasvattajien valitsemat lapset eivät saapuneet aamulla päiväkotiin. Tämä ei kuitenkaan haitannut toimintaamme, sillä suunnitelmamme oli

tarvittaessa muunneltavissa. Ajan riittävydestä sekä me että kasvattajat olimme arvioinneissamme samaa mieltä. Aikaa oli varattu riittävästi siirtymätilanteisiin, kävelymatkoihin, ohjattuihin toimintoihin ja lopuksi vapaaseen leikkiin.

Työntekijä antoi metsässä toimiessa meille opiskelijoille tilaa ohjata lapsia, keskittymällä omaan havainnoijan rooliinsa. Lapsilla oli kaikilla päällään huomioliivit koko toiminnan ajan ja olimme heidän kanssaan sopineet, että metsässä liikkuesssa täytyy nähdä aikuinen. Lapset pysyivät kaiken kaikkiaan hyvin näkyvissä, jos joku lapsista lähti pitemmälle yksin, niin huutelimme lasta tulemaan takaisin päin. Kaikki lapset osallistuivat etsimään metsän materiaaleja, osa kiinnostuen kaikista kuvista pidemmän ajan ja toiset lyhyemmän ajan. Mukana ollut kasvattaja arvioi lasten toimivan hyvin ryhmässä ja isompien lapsien jopa etsivän yhdessä metsän materiaaleja. Lapset osallistuivat innokkaasti keräämään kiviä, käpyjä, keppejä ja lehtiä.

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Yksi lapsi halusi vielä pois lähtiessä laittaa lehden siihen mihin niitä oli kerätty”

Neulasten kerääminen ja puiden etsiminen eivät kiinnostaneet lapsia. Neulanen ja puut olivat lapsille ehkä liian vaikeita tai ohjattu toiminta oli kestänyt liian pitkään. Neulanen oli näyttämässämme kuvassa A4 paperin kokoinen, jolloin luonnollisen koon hahmottaminen saattoi olla vaikeaa. Näytimme esimerkin neulasesta luonnollisen kokoisena huomattessamme lasten tuovan kuvan päälle keppejä. Lapset toivoivat piiloleikkiä, jota leikimme kaikki yhdessä.

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Idea oli hyvä näyttää isona kuvana etsittävä asia. Taidamme ottaa käyttöön sen itsekkin! Kiitos mukavasta retkestä! :)”

Toiminnan lopussa olimme suunnitelleet, että kysyisimme lapsilta palautetta liikunnallisella tavalla. Huomasimme, että tämä tapa ei sopinut tämän ikäisille lapsille ja lapset saattoivat juosta vain juoksemisen ilosta. Kysyttäessä lapset eivät osanneet nimetä lempiasioitaan vaan kommentoivat päivän olleen kiva.

Palautteen kysyminen lapsilta

“Jos oli kivaa, juokse rattaiden luokse”

“Jos on jo nälkä, juokse Essin luokse”

“Jos tykkäsit etsintä-leikistä, juokse rattaiden luokse”

“Jos tykkäsit piiloleikistä juokse Essin luokse”

Seuraavia kertoja varten päädyimme siihen, että lasten aito palaute löytyisi paremmin spontaaneista kommentteista ja kasvattajan havainnoista.

8.3 Juostaan eläinten luokse

Toisella toimintakerralla mukaan lähti neljä lasta, joista kolme oli kolmevuotiaita ja yksi neljävuotias, sekä ryhmän yksi kasvattaja ja me molemmat opiskelijat. Tällä kertaa lähtö päiväkodilta oli lapsille haastava, yhdellä lapsista oli haava sormessa ja toinen lapsi ei olisi halunnut käyttää huomioliiviä. Toinen meistä huomioi lasta, jolla oli haava sormessa, pyytämällä lasta näyttämään haavaa ja kertomaan siitä, sekä auttamalla pukeutumisessa. Toiselle lapselle perustelimme, miksi huomioliiviä tulee käyttää ja autoimme liivin hänen päällensä samalla jutellen tulevasta metsäretkestä. Matkalla pysähdyimme moneen kertaan tutkimaan muurahaisia, joita lapset huomasivat. Erityisesti yksi lapsista halusi ottaa niitä käteensä ja ravistaa ne sitten pois. Huomasimme lammen kohdalla sorsien laskevan pientä koskea pitkin, joka sai lapsissa aikaan ihastelua. Saman lammen kohdalta yksi lapsista löysi suuren kepin, jota hän veti perässään koko loppumatkan. Lapset huomasivat kepestä jäävän hiekkatiehen jäljen, jota ihmettelimme yhdessä.

Lasten kommentteja hiekkatiellä

“Mistä toi on tullu?”

“Tää on näin iso, mun kenkä mahtuu sinne”

Kuva 4: Loruleikkiä

Alkuleikkinä meillä oli Harakka hyppii -loruleikki (liite 7), johon yksi lapsista lähti innokkaasti mukaan ja toinen seurasi vierestä katseellaan (kuva 4). Kaksi muuta lasta puuhailivat omiaan, toinen juoksenteli ympäriinsä ja toinen piti rattaista kiinni, joiden luona ryhmän kasvattaja seiso. Houkuttelimme jonkin verran muita lapsia osallistumaan, mutta emme halunneet väkisin pakottaa lapsia leikkimään. Siirryimme seuraavaan leikkiin melko nopeasti, huomattuamme että loruleikki ei innostanut kaikkia lapsia. Seuraavassa leikissä oli tarkoituksena liikua kuvissa olleiden eläinten tavoin mielikuvitusta käyttäen (kuva 5). Otimme eläinkuvat

esille (liite 6) ja mietimme yhdessä lasten kanssa, kuinka kyseiset eläimet liikkuvat. Kaksi lapsista olivat kiinnostuneita kuvista ja innostuivat erityisesti harakka ja kastemato -kuvista ja näiden eläinten liikkeistä. Muut kaksi lasta jatkoivat omia touhujaan edelleen. Toinen lapsista juoksenteli ympäriinsä, heitteli nurmikkoa ja pelästytteli sorsia. Toinen lapsista oli jo päästänyt rattaista irti, mutta seisoikin vielä toiminnasta sivussa.

Juokse eläinten luokse -leikki oli kolmas leikkimme, jonka aloitimme kuvien uudelleen tutkimisella. Tähän leikkiin saimme houkuteltua kaikki lapset mukaan, kun jokainen sai valita kuuden kuvan joukosta omansa, joka kiinnitettiin puuhun. Kiinnitimme kuvat yhdessä lasten kanssa, jokainen sai päättää itse paikan kuvallensa sekä avustaa sen kiinnittämisessä. Ehdoitimme aikaisemmin sivusta seuranneelle lapselle narukerän kantamista, josta hän innostui. Lapsi toi narukerän aina sen puun luokse, johon kuvaa oltiin kiinnittämässä. Lopuksi lapsi halusi vielä viedä narukerän meidän ohjaajien reppuun. Seuraava vaihe leikissä oli, että juoksimme yhdessä eläinkuvien luokse. Me ohjaajat huusimme aina vuoronperään jonkin eläimen, jonka luokse juoksimme kaikki yhdessä. Lapsi, joka ei aiemmin ollut keskittynyt toimintaan, osallistui tähän leikkiin innolla. Tämä kyseinen lapsi oli leikissä ensimmäisenä juoksemassa huudetun eläimen luokse, huutaen muille juostessaan kuvan olevan täällä. Kesken juoksu-leikin yksi lapsista huomasi kuvassa olevan muurahaisen olevan surullinen.

Kuva 5: Eläinleikkiä

Lasten kommentteja surullisen muurahaisen luona

“Miksi se itkee?”

“Miksi se on surullinen?”

“Se ei ole vielääkään iloinen”

“Annan sille pusun”

Ennen seuraavaan leikkiin siirtymistä veimme kaikki yhdessä surulliselle muurahaiselle kastemato-kuvan kaveriksi ja kiinnitimme sen samaan puuhun. Lohdutimme muurahaisesta huolissaan olevaa lasta, että se tulee varmasti kohta paremmalle tuulelle. Viimeisenä leikkinä tälle

kerralle ehdotimme lapsille hippaa, johon kaikki lähtivät riemuissaan mukaan (kuva 6). Hippassa kaikki jahtasivat toisiaan ja ryhmän kasvattaja otettiin lasten toiveesta mukaan.

Kuva 6: Hippa

Lasten kommentteja hippa-leikin aikana

“Hippa!”

“Mä otan sut kiinni”

“Pidetään tässä lepohetki”

“Tässä voi kesällä nukkua, mutta ei talvella kun on kylmä”

Hipan jälkeen lapset saivat valita jokainen yhden eläinkuvan, jonka halusivat viedä kotiinsa. Irrotimme kuvat ja lapset veivät omat kuvansa meidän ohjaajien reppuun, josta sovimme heidän saavan ne päiväkodilla. Paluumatkalla kiersimme lammen läheisyydessä olevan vesiputouksen kautta, jota lapset saivat vapaasti tutkia (kuva 7).

Kuva 7: Vesiputouksella

Lasten kommentteja vesiputouksen luona

“Käpy ui tuolla”

“Ei saa roskata”

“Mä heitän tän pitkälle”

“Kato se jäi kivelle”

“Mulle tulee ikävä sua”

Matkalla takaisin päiväkodille keskustelimme lasten kanssa, mitä kaikkea sinä päivänä oli tehty. Katselimme matkan varrella olevia työkoneita, kuten ruohonleikkuria ja ihmettelimme maassa näkyviä mutaisia renkaan jälkiä. Lasten kyllästyessä kävelyyn, otimme muutamia juoksukisoja, jotta matka etenisi mielenkiintoisemmin.

Lasten kommentteja kysyttäessä, mitä tänään on tehty

“Juotu”

“Hippaa”

“Sinä ja minä nukuttiin”

“Oltiin retkellä”

8.4 Toisen toimintakerran arviointi

Tämän toimintakerran tavoitteena oli tutustua metsässä asuviin pikkueläimiin leikkien ja kuvien avulla. Tällaisella toiminnalla tuetaan erityisesti lasten luovuutta ja eri aistien käyttämistä (Kokljuschkin & Pulli 1995, 28). 2-3-vuotiaat lapset kykenevät matkimaan erilaisia eläimiä liikkumalla esimerkiksi kuin karhut, kissat tai linnut (Autio & Kaski 2005, 22.) Juokse-eläinten luokse -liikuntaleikin tarkoituksena on liikkua puihin kiinnitettyjen eläinkuvien luokse. Liikkuminen tapahtuu jokaisen lapsen omalla tasolla, toisilla itse juosten ja toisilla aikuisen tukemana. (Haapalainen, Pietilä & Tarvainen 1988, 13.)

Valmistelimme toimintaamme etukäteen valitsemalla toimintaympäristön tällä kertaa puistoalueelta metsän vierestä. Kuten edelliselläkin kerralla olimme jakaneet vastuualueet ohjauksesta sekä pakanneet tarvittavat materiaalit mukaan. Olimme ryhmän kasvattajan kanssa jälleen samaa mieltä, siitä että siirtymätilanteisiin oli varattu riittävästi aikaa. Lähtötilanteessa ilmenneet haasteet eivät vaikuttaneet muuhun toimintaan ja kiireetön tunnelma säilyi. Osalle lapsista ohjattuun toimintaan keskittyminen oli hankalaa, mikä ilmeni toiminnassa lasten haantumisella ympäri puistoa. Sekä kasvattaja että me ohjaajat olimme yhtä mieltä siitä, että kahta lasta ujustutti meidän kohtaaminen, mikä vaikeutti heidän osallistumistaan toimintaan.

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Kaikki lapset eivät innostuneet leikeistä mutta ehkä heille jäi jotain mieleen, ja eläimet olivat tuttuja lapsille.”

Olimme ryhmän kasvattajan kanssa samaa mieltä siitä, että tällä kertaa lasten saaminen mukaan ohjattuihin leikkeihin oli haastavampaa kuin aikaisemmalla kerralla. Lapset olivat tällä kerralla eri kuin edellisellä kerralla. Sekä ensimmäisellä että tällä toisella toimintakerralla ryhmän kasvattaja oli sama henkilö, joten hän näki kanssamme eroavaisuuksia näiden kahden ryhmän välillä. Uskomme, että haastavuudet lasten osallistumisessa saattoivat johtua heidän tottumattomuudestaan ohjattuihin leikkeihin retkillä.

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Kerta oli hyvä esimerkki siitä, kun lapsia ei innosta, eivätkä jaksa keskittyä. Myös ns. e-lasten tarpeet tulivat hyvin esille. Lapset odottivat ryhmän perinteistä metsäretkeä, jossa ovat tottuneet leikkimään vapaasti. Saattaa olla että eivät sen takia innostuneet toiminnasta.”
(e-lapsi=erityistä tukea tarvitseva lapsi.)

Toimintaympäristönä oli tällä kerralla puisto, jonka koimme metsän lisäksi soveltuvan luonto-liikunnalle. Tämän lisäksi pohdimme myös turvallisuusasioita, sillä toimintakertamme sisälsi runsaasti juoksemista sekä eri tavoin liikkumista, mikä oli mielestämme sopivampaa puisto-alueella. Koimme lasten turvallisuuden tärkeämpänä kuin sen, että ympäristönä olisi ollut perinteinen metsä.

Niin kuin edellisellä kerralla huomasimme, palautteen kysyminen lapsilta ei onnistuisi aiemmin suunnittelemallamme liikunnallisella tavalla vaan paremmin havaintojen pohjalta. Yksi lapsista kommentoi heti puistoon saavuttuamme, että haluaa lähteä jo pois, mutta toiminnan alettua hän oli jo unohtanut koko asian. Lapsi oli vaihtelevasti mukana ohjatussa toiminnassa, mutta sanoi kuitenkin toiselle meistä ohjaajista tulevansa ikävöimään häntä. Koemme tämän olevan lasten palautetta aidoimmillaan.

8.5 Milli-kissan satupolku

Kolmannella toimintakerralla mukaan lähti viisi lasta, joista yksi kaksivuotias, yksi kolmevuotias sekä kolme lasta, jotka ovat kolme ja puolivuotiaita. Mukaan lähti jälleen yksi ryhmän kasvattaja ja me molemmat opiskelijat. Matkalla metsään me ohjaajat keskustelimme aktiivisesti lasten kanssa kaikesta mitä he huomasivat muun muassa minimuurahaisista, voikukista, pyöristä, ankoista, kuorma-autosta ja bussista. Lapset kertoivat innoissaan pyöriä nähdessään omista pyöristään ja siitä minkä värisiä ne ovat. Toinen meistä ohjaajista keksi näyttää muutamalle lapselle mitä voikukalla, jonka siemenet ovat kypsyneet, voi tehdä. Yhdessä lasten kanssa kokeilimme heiluttaa ja puhalttaa voikukkia ja tätä jatkettiin tehdä monta kertaa mat-

kan aikana. Matka oli jälleen sama kuin aiemmilla toimintakerroilla, joten näimme sorsia lamassa sekä pienen kosken. Pohdimme yhdessä lasten kanssa ovatko sorsat tyttöjä vai poikia, muutaman lapsen kesken tuli vähän väittelyäkin aiheesta.

Lasten kommentteja matkalla

“Siellä on äitimuurahaisia ja iskiä, ja isosisko”

“Ne menee kotiin”

“Monta ducks”

“Kuoriainen tahtoo kepin”

Kuva 8: Satuhetki

Tällä toimintakerralla teemanamme oli satupolku. Aloitimme näyttämällä lapsille omat satupaikat, joissa istua. Toinen meistä ohjaajista luki satua Milli-kissasta ja toinen näytti satuun kuuluvia kuvia (liite 8). Lapset olivat keskittyneet näköisiä kuunnellessaan satua (kuva 8), yhtä lapsista kiinnosti eniten kuvat, joita hän olisi halunnut koko ajan koskea ja ottaa omaan käteen. Toinen meistä ohjaajista meni istumaan lapsen viereen, jotta lapsi pysyisi paikallaan ja muutkin näkisivät kuvat. Sadun aikana lapset esittelivät matkalla keräämiään kukkia, jotka he halusivat viedä Milli-kissalle lahjaksi.

Lasten kommentteja satupolulla

“Mennään!”

“Bites me bites me”

“Shhh”

Kuva 9: Satupolulla

Satupolulle lähdettiin vauhdilla ja lapset olivat silminnähden tohkeissaan (kuva 9). Satupolulla lapset toimivat hyvin meidän ohjeistusten ja antamamme mallin mukaan. Liikuimme polulla muun muassa kävelemällä ja hyppimällä puun juurten ja kantojen yli. Polulla tutkimme ympärillä näkyviä kasveja ja kukkia, isoa muurahaiskekoa ja muurahaisia. Ohitimme suuren kiven, jonka takana sadun mukaan nukkui kettuperhe. Lähestyessämme Milli-kissan pesäpaikkaa ehdotimme lapsille, että he voivat alkaa huhuilemaan Milli-kissaa. Lapset alkoivatkin innoissaan etsimään Milli-kissaa. Yksi lapsista löysi ensimmäisenä Milli-kissan (kuva 10) ja kielsi muita koskemasta siihen. Istuimme Milli-kissan luo syömään keksejä ja huomasimme lasten hieman ujostelevan sitä. Ehdotimme lapsille, että he kertoisivat omasta aamustaan Millille, jotta lasten ujostelu hälvenisi. Pohdimme yhdessä lasten kanssa mitä Milli-kissa oli syönyt aamupalaksi ja yhden lapsen mielestä se oli syönyt vain vettä. Toinen lapsi näytti Milli-kissan suuta ja tarjosi sillekin keksiä. Lapset ottivat Milli-kissan mukaan leikkeihinsä muun muassa silittämällä ja ottamalla sitä syliin, tuomalla sille kukkia, käpyjä ja heinää ruoaksi. Yksi lapsista oli huolissaan, ettei Milli-kissaa nosteltaisi liikaa, toinen taas ihmetteli Millin naamaa lähietäisyydeltä.

Kuva 10: Milli-kissa

Lasten kommentteja Milli-kissan luona

“It’s cute”

“Missä sen jalat on?”

“Pelottavat silmät”

“Missä Milli-kissa asuu?”

Kuva 11: Kivillä kiipeilyä

Kun Milli-kissaa oli lasten mielestä tutkittu tarpeeksi, siirryimme leikkimään muita leikkejä. Leikimme lasten kanssa piilosta, hypimme läheisen puiston puisia portaita, kiipeilimme kivillä (kuva 11) ja teimme hiekasta linnoja. Muutamat lapset keksivät, että kepit ovat miekkoja ja miekkailivat niillä. Lapset halusivat esitellä meille osaamistaan ja taitojaan, johon reagoimme kannustamalla ja auttamalla tarvittaessa.

Lasten kommentit muille lapsille päiväkodin pihalla

“Me oltiin Milli-kissan luona”

“Milli-kissa oli kutsunut meidät sinne”

8.6 Kolmannen toimintakerran arviointi

Kolmannen kerran tavoitteina oli saada lapset innostumaan kerrotusta sadusta ja liikkumaan satupolulla. Lapset samaistuvat helposti satuihin ja niissä esiintyviin henkilöihin ja tapahtumiin. Leikeissään lapset jäljittelevät aikaisemmin kuullun sadun teemaa ja elävät sadun tapahtumia uudelleen. Erityisesti lapset keskittyvät leikeissään asioihin, jotka ovat koskettaneet sadussa heitä itseään. (Heinälä, Jantunen, Kalpio & Pakarinen 1996, 134.) Lasten mielikuvitus on voimakasta, jota kannattaa hyödyntää liikuntataitojen opettelussa. Erityisesti satujen muodossa tehtävät harjoitteet innostavat lapsia. (Hiltunen & Kivirauma 1994, 20.) Kuvien käyttö auttaa lapsia keskittymään olennaiseen asiaan. Lasten on helpompi sisäistää ohjaajan

kertomat asiat, kun käytetään selkeää puhetta ja kuvia. (Nuori Suomi Ry, Suunnittelen liikuntaa.) Lapset ottavat mallia toisistaan ja aikuisista. Mallista oppiminen on tärkeä oppimisen muoto erityisesti pienillä lapsilla (Koivunen & Lehtinen 2015, 147).

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Tavoitteet saavutettiin erittäin hyvin. Lapset olivat koko toiminnan ajan hyvin eläytyneesti mukana. Toimintatuokio oli monipuolinen ja kaikille lapsille elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia tarjoava. Vielä seuraavana päivänäkin 4v. tyttö kertoi sijaisellemme. ‘Me hiivimme kettujen kiven luona metsässä.’ Monet lapset kertoivat metsäretkestään innoissaan myös vanhemmilleen.”
“Toiminnassa oli erityisen hyvää se, että se tarjosi kaikille mahdollisuuden tuntea itsensä osalliseksi.”

Olimme valmistautuneet kolmatta toimintakertaa varten kirjoittamalla oman sadun Milli-kissasta ja etsimällä siihen liittyvät kuvat Papunetistä, tutustumalla satupolun suunniteltuun ympäristöön, viemällä satuun kuuluvan kivisen Milli-kissan pesäpaikkaansa sekä ostamalla keksit lapsille. Vastuualueet olimme jakaneet etukäteen meidän ohjaajien kesken sekä olimme miettineet, kuinka ohjeistamme ryhmän kasvattajia tarkemmin havainnointitehtävästään. Huomasimme aikaisemmista havainnointilomakkeista ettemme olleet saaneet riittävästi lasten palautteita. Ryhmän kasvattaja antoi suullisesti hyvää palautetta havainnointitehtävän tarkennuksesta. Tämän keskustelun jälkeen roolijako oli kaikille osapuolille selkeämpää.

Kävelymatkoilla yhdelle lapsista oli haastavaa kävellä pitäen kiinni rattaista. Toinen meistä ohjaajista antoi lapselle vaihtoehtoiksi pitää kiinni kädestä tai rattaista. Lapsi valitsi itse pitää kiinni rattaista, mutta silti jouduimme pysähtymään matkan aikana useaan otteeseen keskustelemaan, kuinka yhdessä kävellään turvallisesti. Jokaisella pysähtymiskerralla toinen meistä ohjaajista antoi lapselle vaihtoehdon, että pitääkö kiinni rattaiden sivusta vai työntääkö niitä yhdessä ohjaajan kanssa. Matka taittui muuten turvallisesti, mutta päiväkodin tullessa näkyviin lapset eivät malttaneet pysyä jonossa. Muutama lapsista lähti juoksemaan päiväkodin parkkipaikan poikki porttia kohti, jolloin toinen meistä pysäytti lapset ja kävi jämkän keskustelun heidän kanssaan parkkipaikan vaaroista.

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“... ohjaaja hyvin houkuttelee ja palauttaa takaisin kävelemään toisten kanssa. Vaeltelevaa lasta ohjeistettiin lämpimästi, mutta hyvin selkeästi ja jämäkästi.”

Lapset jaksoivat kuunnella kertomamme sadun Milli-kissasta keskittyneesti omilla paikoillaan. Kerroimme lapsille mielestämme lyhyen ja helposti ymmärrettävän sadun ja lähes jokaisessa

sadun kohdassa käytimme ymmärtämisen tukena kuvia. Koimme, että satu oli juuri tälle ikäryhmälle sopiva ja myös mukana ollut ryhmän kasvattaja nosti arvioinnissaan tätä esille. Ryhmän kasvattaja arvioi, että toiminnassamme oli huomioitu hyvin lasten ikä- ja kehitystaso sekä hyödynnetty monipuolisesti kaikkia aistikanavia. Lapset eläytyivät satuun ja Milli-kissan etsintään helposti. Uskomme, sen johtuneen niin omasta esimerkistämme eläytyä asioihin kuin sadun sopivuudesta tämän ikäisille lapsille.

Satupolku oli suunniteltu niin, että jokainen lapsi pystyisi kulkemaan polulla. Neljä isompaa lasta kulkivat omatoimisesti edellä toisen ohjaajan kanssa, kun toinen ohjaajista kulki pienimmän lapsen kanssa hänen tahtiinsa ja avusti hieman hyppyssä kantojen yli. Isommat lapset muistivat sadun pääpiirteittäin ja etsivät muurahaispesää, isoa kiveä sekä polkujen risteystä, josta Milli-kissan pesäpaikkaan käännyttäisiin. Toinen ohjaajista kulki pienimmän lapsen vierellä ja kertasi sadussa ollutta polkua ja sen varrella asuvia eläimiä. Näin takasimme myös pienimmälle lapselle onnistumisen kokemuksia esimerkiksi muurahaispesän löytämisestä. Milli-kissan pesäpaikalla annoimme jokaisen lapsen kohdata Milli-kissan omalla tavallaan. Toiset halusivat heti silittää sitä, ja toiset tutkia vähän kauempana. Kävimmekin ensimmäisenä syömään Milli-kissan tarjoamia keksejä, jotta jokainen saisi rauhassa tutustua siihen. Aloittaessamme muut leikit kaikki lapsista palasivat aika-ajoin kertomaan Millille tapahtumia tai viemään tämän pesään muun muassa käpyjä, heinää sekä kukkia. Satu ja Milli-kissan tapaaminen olivat selvästi tehneet vaikutuksen lapsiin heidän kommenttiansa ja kysymystensä perusteella. Kuulimme ryhmän kasvattajilta seuraavan kerran päiväkodille saapuessamme, että Milli-kissasta oli keskustelu niin muiden lasten kuin vanhempienkin kanssa moneen otteeseen.

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Opiskelijat olivat aktiivisessa vuoropuhelussa koko ajan lasten kanssa ja tarttuivat heidän ideoihin ja ajatuksiin mm. Milli-kissan hoidosta ja vapaasta toiminnasta.”

“Toimintahetki tarjosi ihanan elämyksen iältään ja taidoiltaan erilaisille lapsille. Kaikki tulivat hyvin yksilöinä omine tarpeineen kohdatuksi. Parasta tällaisessa toiminnassa on, että kaikki lapset saavat kokea ahaa-elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia. :)”

8.7 Käpyjä oraville

Kuva 12: Matkalla

Neljännellä toimintakerralla mukaan lähti neljä lasta. Kaksi lapsista oli kolmevuotiaita, yksi kolme ja puolivuotias sekä yksi neljävuotias. Mukaan lähti yksi ryhmän kasvattajista ja me molemmat opiskelijat. Päiväkodin portilla, lähtiessämme kävelemään metsään, ryhmän kasvattaja jäi laittamaan porttia lukkoon, jolloin yksi lapsi hoputti häntä, että pitää tulla jo. Kävelymatkan alussa lapset keskustelivat toisen meistä ohjaajan kanssa kengistään ja tekivät huomioita, että melkein kaikilla meistä oli pinkit kengät. Matkalla lapset tutkivat yhdessä muurahaisia ja ne tuntuivat kiinnostavan heitä kovasti. Lapset kyselivät meiltä ohjaajilta muurahaisista, näkemistämme sorsista sekä tuumailivat, että voiko ruohoa ja puuta syödä (kuva 12). Lapset huomasivat sillalla ollessamme, että lammessa oli rakennustelineitä ja muita roskia. Lapset olivat huolissaan siitä kuka siivoaa roskat ja telineet pois lammesta. Keskustelimme yhdessä lasten kanssa, että työmiehet luultavasti nostavat ne pois. Jatkaessamme matkaa, yksi lapsista vielä totesi, ettei roskia saisi olla lammessa. Kuljimme lapsille tutun vesiputouksen kautta, jossa lapset halusivat leikkiä hetken aikaa. Lapset heittelivät vesiputouksen lampeen keppejä, kukkia ja käpyjä sekä yksi lapsista onki lehtiä.

Lasten kommentteja matkalla

“Ei voi olla totta, roskia, tuhmasti tehty”

“Likainen lehti yök”

“Se on sammakon lehti”

Kuva 13: Kapteeni käskee -leikki

Ohjattu toiminta alkoi Kapteeni käskee -leikillä, jonka toinen meistä ohjasi (kuva 13). Mukana olleista lapsista kolme osallistui leikkiin aktiivisesti ja yksi lapsista ei halunnut osallistua vaan touhotti omiaan. Toinen ohjaajista oli kapteenina muutaman kerran aluksi ja sen jälkeen alkoi osallistuttamaan lapsia kyselemällä mitä kapteeni voisi käskää. Lapset keksivät innoissaan monta eri käskyä, joita olivat muun muassa juokseminen, pyöriminen ja autolla ajaminen. Lapsi, joka oli aiemmin touhottanut omiaan, saatiin houkuteltua autolla ajamiseen mukaan toisen meistä ohjaajan toimesta. Seuraavaksi lähdimme keräämään lasten kanssa käpyjä maahan piirtämämme ympyrän sisään. Halutessaan lapset saivat kokeilla heittää käpyjä ympyrän sisään kauempaa. Jonkun ajan kuluttua ohjeistimme lapset keräämään keppejä ja tekemään niistä yhteisen ison kasan. Muutamat lapset halusivat kokeilla kuinka paljon käpyjä tai keppejä heidän syliinsä mahtuu, joten avustimme heitä siinä (kuva 14).

Kuva 14: Keppien ja käpyjen keräilyä

Lasten kommentteja leikkien aikana

“Nopea vihreä auto”

“Koiranruokaa”

“Orava ilahtuu”

“Iso kasa käpyjä”

“Nyt riittää metsän kävyt”

Kuva 15: Matkalla Millin luokse

Yksi lapsista esitti toiveen, jos voisimme lähteä katsomaan taas Milli-kissaa. Kyseinen lapsi oli ollut mukana edellisellä kerralla, kun olimme satupolulla. Käpy- ja keppileikkien ohessa lapsi oli kertonut muille lapsille Milli-kissasta ja sen pesäpaikasta. Kysyimme lapsilta haluavatko he lähteä katsomaan Milli-kissaa, johon kaikki vastasivat haluavansa. Lähtiessämme toimintapaidastamme Milli-kissan luokse yksi lapsista kävi koskemannä kusiaispesään, jolloin ne purivat häntä käteen. Lapsi kävi ryhmän oman kasvattajan luona saamassa halauksen ja lohdutuksia, ja tuli sen jälkeen ”ensiapuun” toisen meistä ohjaajista luokse. ”Ensiapuna” lohdutimme lasta ja painoimme kylmää ja kasteltua paperia puremakohaan. Lapsi hoki moneen kertaan, että mehiläinen on purrut häntä. Kerroimme sen olevan kusiaisen purema, jonka hän sai koskettuaan niiden pesään. Muut lapset kerääntyivät itkevän lapsen ympärille ihmettelemään tapahtunutta. Keskustelimme hetken aikaa muurahaisista ja kusiaisista. Itkevän lapsen rauhoittua muistutimme lapsia olevamme matkalla Millin luokse, jolloin matka jatkui reippaasti.

Lasten kommentteja metsässä

”Tyhmä mehiläinen puri mua. Mä kuolen siihen”

”Tuolla on peikkojen pesä”

”Mennään leikkipaikkaan Millin luokse”

”Pelottavaa, pelottava mäki”

Kuljimme Milli-kissan luokse saman polun kuin satupolku-kerralla (kuva 15). Lapsi, joka oli ollut mukana myös edellisellä kerralla muisti polulla kettujen pesän, jonka vieressä piti kulkea ihan hiljaa ja kertoi siitä toisille. Tällä kertaa Milli-kissa ei kuitenkaan ollut pesäpaikassaan,

jota lapset ihmettelivät. Kerroimme lapsille Millin olevan metsäretkellä toisella puolella metsää. Yksi lapsista kertoi toisille, ettei Milli-kissalla ole jalkoja.

Lasten kommentteja Milli-kissan pesäpaikalla ja matkalla päiväkodille

“Tuolla ne ketut on”

“Missä Milli-kissa on?”

“Sil ei oo jalkoja”

“Dösä, isä sanoo bussia dösäks”

“Mä avaan sit ite portin, kukaan ei saa auttaa”

8.8 Neljännen toimintakerran arviointi

Tämän kerran tavoitteena oli saada lapsille onnistumisen kokemuksia erikokoisiin luonnon materiaaleihin tarttumisesta ja niiden kantamisesta. Onnistumisen kokemusten saaminen tekee hyvää lapsen itsetunnon kehittymiselle. Aikuisen tehtävänä on kannustaa lasta siinä mitä hän osaa sekä luoda hänelle kokemuksia pärjäämisestä. (Rikkilä 2009.)

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Tavoitteet toteutuivat. Lapset innolla touhusivat käpyjen ja keppien kanssa.”

Kävimme etukäteen tutustumassa metsän eri alueisiin, minne toimintamme soveltuisi. Päädyimme kokeilemaan ryhmän itse suosimaa aukeaa metsäaluetta. Halusimme nähdä, miten lapset jaksavat keskittyä ohjattuun toimintaan paikassa, jossa ovat tottuneet vapaaseen leikkiin. Otimme tälle kerralle mukaan ensimmäisellä toimintakerralla hyväksi havaituista kuvista muutaman. Käpy- ja keppikuvat toimivat lapsille merkkeinä, mihin kohtaan kasoja kerättiin. Yksi ryhmän lapsista ei ollut vielä päässyt mukaan toimintakerroille, joten päätimme tällä kerralla odotella päiväkodilla häntä hieman pidempään. Vanhemmille oli etukäteen tiedotettu, että lähtö metsäretkelle on yhdeksältä. Lisäksi tämän lapsen vanhemmille ryhmän kasvattajat olivat muistutelleet aikataulusta. Viivyteltimme lähtöä kymmenisen minuuttia, jonka jälkeen ryhmän kasvattajat ehdottivat, että ottaisimme jonkun toisen lapsista mukaan. Kävelymatkalla yksi lapsista ei olisi halunnut pitää kiinni kädestä eikä rattaista. Toinen meistä ohjaajista puuttui tähän useasti, sillä lapsi lähti juoksemaan täysin yllättäen kohdassa, jossa saattaa liikkua esimerkiksi mopoja.

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Viime hetkellä varmistui lähtijät, joka ei ollut opiskelijoista kiinni vaan vanhemmista.”

Lapset oivalsivat käpyjen ja keppien keräämisen heti ohjeistuksen kuultuaan ja lähtivät reippaasti toimimaan. Me ohjaajat keräsimme niitä yhdessä lasten kanssa ja kannustimme kokeilemaan esimerkiksi, kuinka monta keppiä he saavat kannettua kerrallaan. Lapset saivat toiminnasta onnistumisen kokemuksia, jonka pystyi havaitsemaan riemukkaista ilmeistä sekä lasten pitkäkestoisesta kiinnostuksesta. Lapset esittelivät ylpeinä niin meille kuin toisilleen keräämiään käpyjä ja keppejä.

Lasten kommentteja toiminnan aikana

“Yksi kaksi neljä keppiä”

“Kato miten monta”

Lapsia oli yhteensä neljä, joista kolme osallistuivat innolla lähes kaikkeen. Yhdelle lapsista ohjeiden kuuntelu ja rajojen noudattaminen tuotti vaikeuksia. Häntä houkuttelimme vuoronperään mukaan yhteisiin leikkeihin, mutta emme kuitenkaan halunneet pakottaa lasta osallistumaan. Saimme kyseisen lapsen aina hetkittäin mukaan, mutta se vaati toisen meistä jatkuvan ja läsnä olevan huomioinnin. Lapsi innostui esimerkiksi keräämään ohjaajan kanssa keppejä, kun sai kannustusta ja jakamatonta huomiota osakseen. Toinen meistä ohjaajista toimi yhdessä kolmen muun lapsen kanssa keräten niin keppejä kuin käpyjäkin. Nämä lapset toimivat hyvin yhdessä jutellen keskenään muun muassa keräämistään kävyistä. Yksi lapsista esitti toiveen, että menisimme Milli-kissan luokse. Suostuimme siihen, kun olimme ensin sopineet keskenämme, mitä kerromme lapsille kun Milli-kissa ei olisikaan pesäpaikassaan.

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Lasten erilaiset tarpeet huomioitiin hyvin. Tytöt osasivat hienosti jakaa toiminnan ...”

“Haasteellinen lapsikin sai oman tarvitsemansa huomion vaikka se häiritsikin toimintaa. ”

“Lasten toiveet huomioitiin hyvin. Mm. toimintaa muutettiin kun lopussa meidänmekin vielä Milli-kissaa etsimään vaikka se ei kuulunut suunnitelmaan.”

Lasten kommentteja kysyttäessä päivästä

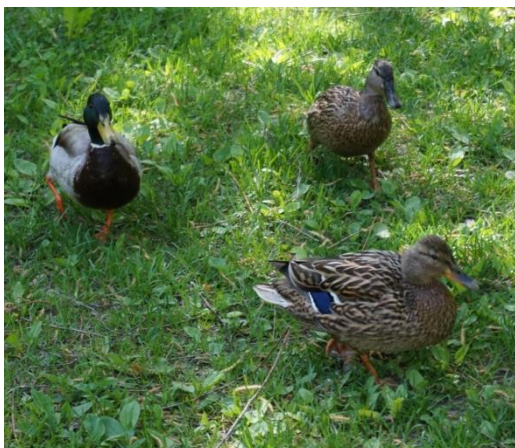
“Kivaa oli”

“Leikkiminen oli kivaa”

8.9 Koska syödään eväitä?

Viimeisellä toimintakerrallamme mukaan lähti seitsemän lasta, joista yksi oli kaksivuotias, kaksi kolmevuotiasta ja neljä lähes neljävuotiasta. Tällä kerralla mukana olivat kaksi ryhmän kasvattajista sekä me molemmat opiskelijat. Viimeisen kerran teemana oli yhteinen eväsretki

ja vapaa leikkiaika lapsille tutussa metsässä. 13:sta lapsesta eväretkipäivänä päiväkodissa oli paikalla mukaan lähteneet seitsemän lasta, joten yksi kasvattajista pystyi jäämään päiväkodille tekemään muita töitä. Kaikki lapset olivat aamulla ajoissa paikalla ja he kertoilivat innoissaan toisilleen, mitä eväitä kenelläkin on tänään mukana. Matkalla lapset tekivät paljon havaintoja ympäristöstä. Erityisesti sorsista keskusteltiin lasten kanssa ja arvuuteltiin jälleen minkä väriset sorsat ovat tyttöjä ja minkä väriset ovat poikia (kuva 16).

Kuva 16: Sorsat

Lasten kommentteja matkalla

“Haluan poimia tuollaisen”

“Ällöttävät roskat ja linnunkakka”

“Sorsia, ei ne mee nukkumaan”

“Tällä kepillä on nokka”

“Mennään metsään lämmittelemään”

Metsään saavuttuamme kerroimme, että Milli-kissa on tänään metsäretkellä ja ehdotimme että lapset voisivat etsiä sen. Huomasimme lasten ilmeistä ja eleistä, että Milli-kissan etsiminen oli heistä jännittävää (kuva 17).

Kuva 17: Milli-kissa löytyi

Lasten kommentteja Milli-kissan luona

“Look look”

“Se on väärässä paikassa”

“Se söi mun kukat”

“Se ei pure käsiä”

“Milli-kissa on kiva”

“Tunttukeppi, sillä voi tutkia Millin korvaa”

“Sillä on ruoka-aika”

Kuva 18: Eväiden syöntiä

Yksi lapsista totesi tässä vaiheessa, että hänellä on nälkä, jolloin ehdotimme eväiden syömis-
sen aloittamista kaikille lapsille. Lapset saivat itse valita paikat minne menevät syömään
eväitään ja istuimme heidän kanssaan syömään omia eväitämme. Eväiden syöminen näytti

olevan erittäin mieluisaa tekemistä ja lapset kertoivat yleinä mitä eväitä heillä oli mukanaan (kuva 18). Eväiden syömisien jälkeen lapset siirtyivät omaan tahtiinsa leikkimään ja tutkimaan metsää. Lapset muun muassa keräsivät käpyjä ja keppejä sekä miekkailivat niillä, hyppivät ja pomppivat ympäri metsää, tutkivat muurahaisia, ihmettelivät rekkoja ja kaivureita viereisellä työmaalla sekä leikkivät Milli-kissan luona (kuva 19, 20).

Kuva 19: Luonnon tutkimista

Lasten kommentteja vapaan toiminnan aikana

“I like that flower”

“Mä näin muurahaisen roikkuvan tossa”

“Orava on syönyt”

“Tääl puussa on peikkojen pesä”

“Mä oon pupu, boingboingboing”

“Kuka sano auts?”

“Olen valkea kuningatar”

“Mul on kutistuskeppi”

“Mä meen kouluu”

Kuva 20: Metsäleikkejä

8.10 Viimeisen toimintakerran arviointi

Toiminnan tavoitteina oli antaa lapsille tilaa vapaaseen leikkiin ja mukavan lopetuksen luominen eväretken yhteydessä. Leikki on tärkeä osa liikuntaa ja sen avulla on turvallista opetella erilaisia liikkumistapoja, sosiaalisia taitoja sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja (Autio & Kaski 2005, 45). Lasten omatoiminen vapaa leikki on tilanne, jossa lapset pääsevät itse päättämään mihin ryhtyvät, mistä leikki alkaa, mihin leikki päättyy, kenen kanssa leikkivät ja kuka siihen voi osallistua. Vapaassa leikissä lapset voivat kehittää keskinäisiä suhteitaan ja harjoitella vuorovaikutustaitojaan. (Hujala & Turja 2011, 69.)

Ryhmän kasvattajien arvioinnista

“... Lapset olivat puhuneet kotona paljon eväretkestä ja odottaneet kovasti retkeä. Lapset nauttivat vapaasti touhuamisesta.”

Viimeisellä toimintakerralla pidimme eväretken ryhmän tavanomaisessa metsäretkipaikassa. Olimme valmistelleet retkeä etukäteen ostamalla tarvittavia varaeväitä sekä viemällä Milli-kissan metsään valmiiksi odottamaan lapsia. Tällä kerralla ei ollut ohjattua toimintaa, jolloin sovimme vastualueet siten, että toinen toimi valokuvaajana ja toinen havainnoijana yhdessä kasvattajien kanssa. Jokainen havainnoija täytti oman havainnointilomakkeen, jotta saimme mahdollisimman paljon lasten kommentteja muistiin.

Ryhmän kasvattajien arvioinnista

“Lapset olivat ajoissa eväiden kanssa paikalla.”

“Lapset nauttivat tutusta ympäristöstä ...”

Eväiden syöminen, Milli-kissan etsiminen ja vapaa leikki olivat kaikille lapsille mieluisaa puuhaa metsässä. Vapaassa leikissä kaikki keksivät tekemistä ja lasten välillä syntyi uusia ystävyysuhteita. Kasvattajat toivat esille tämän huomion havainnoidessaan lasten toimintaa. Kaksi lasta, jotka eivät olleet kasvattajien mukaan leikkineet ennen yhdessä, keksivät yhteisen keppimiekkailu-leikin. Pohdimme yhdessä kasvattajien kanssa, että metsä ympäristönä antaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden liikkua omien taitojensa mukaan. Toimintamme aikana lapset eivät riidelleet keskenään lainkaan. Uskomme tämän johtuvan siitä, että metsä on tutkitusti rauhoittava ympäristö, jossa on riittävästi tilaa liikkua ja pitää ääntä.

Ryhmän kasvattajien arvioinnista

“... Lapset olivat motivoituneita retkeen.”

”Metsä on sillai kiva ympäristönä, et kaikki voi vähän niinku omien taitojensa mukaan liikkua”

Huomasimme, että Milli-kissasta oli tullut toimintakertojemme aikana lapsille tärkeä. Lapset juttelivat ja silittelivät sitä jokaisella kerralla kun tapasimme Milli-kissan. Etenkin viimeisellä kerralla, kun Milli-kissa oli eri paikassa kuin aiemmin, lapset näyttivät voimakkaammin välittämisen tunteita Milliä kohtaan.

Lasten kommentteja Milli-kissasta viimeisellä kerralla

“Sen pitäis mennä omaan pesään”

“Se on täällä ihan yksin”

“Se tökkii sitä, ei saa tökkiä”

“Älä satuta Milli-kissaa”

“Sil on kaks pesää”

“Heippa Milli-kissa”

9 Toiminnan yhteenveto

Toimintamme tarkoituksena oli totuttaa kyseisen päiväkotiryhmän lapsia ohjattuun luontoliikuntaan sekä tutustuttaa heitä erilaisiin metsän materiaaleihin leikkien kautta. Toimimme yhdessä lasten kanssa erilaisissa toimintaympäristöissä metsässä ja puistossa. Toimintaympäristöt valittiin jokaiselle kerralle erikseen aina kyseisen kerran leikkeihin ja muuhun toimintaan sopivaksi. Valitsimme jokaiselle toimintakerralle teeman, jonka mukaisia leikkejä ohjasimme. Kokeilimme, miten lapset lähtevät mukaan muun muassa etsintäleikkeihin, erilaisiin liikkumisleikkeihin, esimerkiksi matkimaan eläimiä, ja satupolkuun.

9.1 Mitä ja miten arvioitiin

Opinnäytetyömme toiminnallista osuutta arvioitiin viiden toimintakerran tavoitteiden saavuttamisen osalta. Arviointiin osallistuivat kaikki toiminnassa mukana olleet henkilöt, niin ryhmän lapset ja kasvattajat kuin me opiskelijat. Suurin arviointiaineisto koostui kasvattajien täyttämien arviointilomakkeiden vastauksista. Tämän lisäksi käytimme myös kasvattajien täyttämiä havainnointilomakkeita, joihin he kirjasivat toiminnan aikana tekemiään havaintoja lapsista. Arviointi- ja havainnointilomakeisiin kokosimme tavoitteidemme kannalta olennaisia osa-alueita ja kysymyksiä. Suunnittelimme havainnointilomakkeen niin, että kysymykset olisivat mahdollisimman konkreettisia, lyhyitä ja helposti ymmärrettäviä. Havainnointilomakkeen tarkoitus oli toimia ikään kuin muistilappuna, johon kasvattajien olisi helppo toiminnan ohessa kirjata huomiota. Arviointilomake suunniteltiin siten, että sen kautta kasvattajat pääsisivät mahdollisimman monipuolisesti arvioimaan toimintaamme. Arviointi koostui kolmesta pääryhmästä; toiminnan organisointi, toiminnan toteutus ja opiskelijoiden ohjaustaidot. Jo-kaista aihe-aluetta käsiteltiin kahdella tai kolmella kysymyksellä. Toiminnan organisoinnissa

kysyimme yhteistyön sujumisesta, toiminnan valmisteluista sekä siirtymätilanteiden sujuvuudesta ja ajan riittävydestä. Toiminnan toteutuksessa pyysimme kasvattajia arvioimaan toimintakerralle asettamiemme tavoitteiden onnistumista sekä lasten osallistumisinnostusta. Meidän opiskelijoiden ohjaustaitoja pyysimme arvioimaan ryhmän hallinnan, ohjeistuksen ymmärrettävyyden sekä lasten yksilöllisen kohtaamisen kannalta. Lisäksi arviointilomakkeessa oli jätetty tilaa kasvattajan vapaalle kommentoinnille asioista, jotka erityisesti nousivat esiin toiminnasta.

Lapset osallistuivat toimintamme arviointiin heidän ikätasolleen sopivalla tavalla. Palautetta toiminnasta ja tavoitteiden saavuttamisesta kannattaa kerätä kohderyhmältä, jotta arviointi olisi mahdollisimman monipuolista (Airaksinen & Vilkkä 2003, 157). Suunnittelimme keräävämmme lapsilta palautetta jokaisen toimintakerran jälkeen liikunnallisella tavalla. Ensimmäisellä toimintakerralla keräsimme toiminnan loputtua lapsilta palautetta pyytämällä heitä juoksemaan esimerkiksi rattaiden luokse, jos kysymämme asia oli ollut kivaa. Huomasimme kuitenkin, että jokainen lapsista innostui jo pelkästään juoksemisesta, eikä kysymällämme asialla ollut merkitystä. Luulisimme, että tällainen palautteen kerääminen voisi soveltua paremmin isommille lapsille. Päädyimme siihen, että näin pieniltä lapsilta saa aitoa palautetta parhaiten toiminnan ohessa eikä jälkikäteen kysymällä. Ohjeistimme ryhmän kasvattajia kiinnittämään havainnoinnissaan vielä enemmän huomiota lasten kommentteihin, jotta saisimme aitoa palautetta kerättyä. Ohjeistuksemme jälkeen havainnointilomakkeissa oli kirjattuna paljon lasten kommentteja ja tekemisiä, joista pystyimme keräämään suoraa palautetta. Lasten kommentteja ei ole muokattu vaan ne ovat opinnäytetyössämme täysin siinä muodossa, jossa lapset ovat ne sanoneet.

Ryhmän kasvattajien ja lasten lisäksi osallistuimme myös itse arviointiin, refleктоimalla omaa toimintaamme sekä vertaisarvioimalla toisiamme. Jokaisen toimintakerran jälkeen kävimme läpi kasvattajan havainnointilomakkeen ja kirjasimme siihen myös omia havaintojamme. Samalla keskustelimme ohjaustaitojemme kehittymisestä sekä pohdimme, kuinka toimintamme mielestämme onnistui. Annoimme toisillemme suullisesti palautetta siitä, miten ohjaus oli sujunut ja voisiko jotain tehdä toisin seuraavalla kerralla. Vertaisarviointi-menetelmää käytetään saman työtehtävän parissa työskentelevien henkilöiden kesken esimerkiksi työtehtävien onnistumisen arvioinnissa. Vertaisarviointi-menetelmän avulla voidaan myös kehittää muun muassa työilmapiiriä tai työyhteisön jäsenten ammatillista kasvua. (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007.) Vertaispalautteen antaminen ja saaminen auttoivat oman toiminnan reflektoinnissa sekä omien ohjaustaitojemme kehittymisessä. Reflektion ja kriittisen reflektion avulla oppimista viedään eteenpäin ja itseään reflektoidessa se voi kohdistua esimerkiksi henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja vuorovaikutuskäytäntöihin. Varhaiskasvatuksen asiantuntijuudessa reflektio voi toimia keinona kehittää ja uudistaa sekä lisätä innovatiivisuutta alan työkentällä.

(Kupila 2007, 53-54.) Annoimme palautetta toisillemme muun muassa toistemme ohjaustyyleistä sekä jaoimme hyväksi havaittuja toimintatapoja haastavissa tilanteissa toimimiseen. Rakentavan palautteen antaminen ja vastaanottaminen molemmin puolin auttoivat oman ohjaajuuden kehityskohtien hahmottamisessa.

9.2 Omien ohjaustaitojen kehittyminen

Päiväkotimaailma oli meille jo entuudestaan tuttua. Olemme molemmat työskennelleet eri päiväkodeissa opiskelujen ohessa, joten ymmärsimme perusarkeen liittyvät ajalliset rutiinit. Koimme arjen hahmottamisen hyväksi lähtökohdaksi päiväkodin ja meidän yhteistyömme sujumiselle. Ryhmän kasvattajien arvioinneista nousi esiin yhteistyömme toimivuus puolin ja toisin, hyvä ohjeistus kasvattajan roolista toiminnassamme sekä luonteva ja toimiva yhteistyö lasten kanssa. Toiminta-ajaksemme valitsimme jokaiselle toimintakerralle aamupäivän, aamupalan ja lounaan välissä. Halmelan (2013) tekemässä Pro gradu-tutkielmassa on havaittu, että lasten fyysisesti aktiivisin aika on kello yhdeksän ja yhdentoista välillä. Tämän asian olemme myös itse huomanneet tehdessämme työtä lasten parissa. Lasten liikunnan ohjaamisesta meillä molemmilla on jonkin verran aikaisempaa kokemusta. Toisella meistä on kokemusta 1-6 -vuotiaiden lasten sisäliikunnan ohjaamisesta sekä päiväkodin metsäretkistä. Toinen meistä on ohjannut lasten ulkoliikuntatoimintaa laajalle ikäryhmälle, kolmevuotiaista aina teini-ikäisiin asti. Omien ohjaustaitojemme kehittymiseen liittyen olimme nostaneet meidän tavoitteiksi lasten kannustamisen ja innostamisen luonnossa liikkumiseen. Toivomme, että lasten innostus luontoa kohtaan säilyy myös toimintamme loputtua. Oma toimintaa reflektoidessamme meillä molemmilla ilmeni selkeät kehittämisen kohteet. Toinen meistä kokee tarvitsevänsä rohkeutta ja uskallusta heittäytyä mukaan lasten vapaan ideoinnin tuottamiin leikkeihin. Kehittämiskohde nousi erityisesti esiin toimintatuokioilla, kun ohjattu toiminta loppui ja ohjaajan selkeä rooli katosi. Toisen kehittämiskohde taas liittyy lasten ohjaamisessa tarvittavaan tietynlaiseen jämakkyteen ja määrätietoisuuteen. Näissä taidoissa kehittyminen on tärkeää, jotta ohjaustilanteissa toiminta on turvallista ja ryhmä pysyy hallinnassa.

Toiminnan aikana pääsimme harjoittamaan ohjaustaitojamme erilaisissa tilanteissa. Toiminnassa oli mukana jokaisella toimintakerrallamme eri lapset sekä eri teemat ja leikit, jolloin pääsimme kokeilemaan useita erilaisia ohjaustapoja. Osa ryhmän lapsista jaksoi keskittyä ohjattuun toimintaan paremmin kuin toiset, tähän vaikuttivat sekä ryhmän kokoonpano että suunnittelemamme ohjelma. Saimme kokea myös muutamia yllättäviä tilanteita, joihin emme olleet etukäteen varautuneet. Yhdellä kerralla emme saaneet lapsia innostumaan kaikista suunnittelemistamme leikeistä. Se yllätti meidät, sillä pidimme leikkejä helposti osallistavina ja tälle ikäryhmälle sopivina. Jälkikäteen yhdessä ryhmän kasvattajien kanssa tilanteesta keskusteltuamme, ymmärsimme olleemme liian kriittisiä tämän toimintakerran tapahtumia kohtaan. Tapahtumien kulku oli meille tärkeä oppimisen paikka, ettei kaiken tarvitse mennä aina

suunnitelmien mukaisesti. Muutamalla toimintakerrallamme oli mukana lapsi, jolle keskittyminen ja ohjeiden kuunteleminen oli haastavaa. Meillä opiskelijoilla ei ollut aiempaa kokemusta ohjaustilanteista, joissa lapsi tarvitsee aikuisen jatkuvan tuen toimintaan osallistumiseen. Koemme molemmat tarvitsevamme enemmän työmenetelmiä haastavien ohjaustilanteiden tueksi jatkossa. Huomasimme toimintakertojen edetessä, että mitä paremmin tutustuimme lapsiin, sitä sujuvammin ohjaaminen onnistui. Huomattuamme lasten mielenkiinnon kohteet luonnossa toimimisessa, muutimme jonkin verran aikaisempia suunnitelmiamme, jotta saimme lasten toiveita enemmän mukaan toimintaamme. Näin ollen ohjaaminenkin helpottui, kun saimme lapsia innolla mukaan luontoleikkeihimme. Toiminnan ohessa suunnittelu- ja organisointitaitomme kehittyivät, saimme esimerkiksi uutta kokemusta ohjausvastuun jakamisesta ja tiiminä toimimisesta. Näiden taitojen kehittyminen näkyi siinä, että kasvattajat arvioivat toimintaamme hyvin suunnitelluksi ja toteutetuksi, jolloin he saivat keskittyä vain havainnoijan rooliinsa.

9.2.1 Lapsiryhmän hallinta

Ryhmän kasvattajien arvioinneissa oli osio, jossa pyysimme heitä arvioimaan ohjaustaitojamme. Saimme hyvää palautetta tarkasta ryhmäkoon rajaamisesta ja kasvattajat kokivat sen ryhmän hallinnan ja vuorovaikutuksen kannalta toimivaksi ratkaisuksi. Koimme itsekkin ryhmäkoon sopivaksi, sillä pystyimme molemmat vuorollamme keskittymään yhden tai kahden lapsen kanssa käytävään vuorovaikutukseen. Muutamilla toimintakerroilla oli mukana lapsi, jolle ohjeiden noudattaminen ja ohjattuun toimintaan osallistuminen oli haastavaa. Saimme mukana olleelta kasvattajalta jälkikäteen neuvoja lapsen kanssa toimimiseen, sekä keskustelimme lapsen arvaamattomuudesta ja siitä, että hänet olisi turvallisuussyistä pidettävä lähellä aikuista. Tämän keskustelun käyminen jo heti toimintamme alussa olisi ollut ensiarvoisen tärkeää.

Yhdellä toimintakerroistamme emme saaneet pidettyä ryhmää kunnolla kasassa, vaan kaikki lapset hiljalleen hajaantuivat ympäri toimintaympäristöämme. Yritimme houkutella lapsia mukaan ohjattuihin leikkeihin parhaamme mukaan olemalla itse mukana ja näyttämällä mallia esimerkiksi kuinka eläimet liikkuvat. Emme halunneet kenellekään lapselle tunnetta, että heitä olisi pakotettu toimintaan, joten jätimme ohjatun toiminnan ja ehdotimme lapsille hippaleikkiä.

Ryhmän kasvattajien arvioinneista

”Toimintaan sisältyi hyvin lasten omaa liikkumavapautta, kaikesta näkyi kuitenkin, että kokonaisuus oli aikuisen hallinnassa ja lasten turvallisuudesta huolehdittiin hyvin.”

“... häntä olisin pitänyt itse lähempänä ja koko ajan silmiäni alla, koska on arvaamaton.”

“... osasivat hienosti jakaa toiminnan vaikka yksi lapsista vei toisen opiskelijan koko ajan.”

9.2.2 Vuorovaikutus lasten kanssa

Olimme alusta asti tehneet hyvin joustavia suunnitelmia, jotta lasten ideoiden toteuttaminen olisi mahdollista. Muutimme suunnitelmia myös silloin, kun huomasimme, etteivät lapset enää jaksaneet keskittyä kyseiseen toimintaan. Tarkkailimme lasten jaksamista, keskittymiskykyä ja osallistumisinnostusta aktiivisesti. Parhaimmin huomasimme nämä asiat osallistumalla itse toimintaan ja leikkimällä yhdessä lasten kanssa. Pyrimme lapsia ohjattaessamme huomioimaan ryhmässä olevat S2-taustaiset lapset sekä ryhmässä esiintyvää haasteellisuutta kielellisessä kehityksessä. Mielestämme onnistuimme tässä hyvin, ja ryhmän kasvattajat olivat arviointien perusteella samaa mieltä. Ohjeistaessamme lapsia olimme aina molemmin puolisessa katsekontaktissa heidän kanssaan. Ohjeistuksen tukena käytimme erilaisia kuvia sekä puhuimme lyhyesti ja selkeästi. Kasvattajat arvioivat ohjaustaitojamme erittäin hyviksi rauhallisuuden, johdonmukaisuuden ja riittävän jämäkkyyden ansiosta.

Ryhmän kasvattajien arvioinneista

“... osa ohjeista meni ohi S2 taustan takia. Hyvin kuitenkin ohjeistitte heitä erikseen.”

“He ottivat hyvin lapsiin katsekontaktia, selittivät asiat riittävän selvästi ja antoivat tilaa lasten omille havainnoille ja kysymyksille.”

(S2=Suomi toisena kielenä.)

Lasten kannustaminen ja rohkaiseminen kaikessa toiminnassa on luonnollinen työtapamme meille molemmille, joten se näkyi myös ohjauksessamme. Lapset usein toiminnan ohessa huusivat meitä katsomaan ja näyttivät silloin omia taitojaan. Reagoimme aina näihin huutoihin vähintäänkin kauempaa katsomalla sekä kannustamalla ja kehumalla. Usein kuitenkin menimme lasten luokse sanoittamaan heidän tekemisiään ja kertomaan, kuinka hienosti he osaavat. Pannostimme vuorovaikutukseen lasten kanssa ja se näkyi myös kasvattajien arvioinneissa. Olimme kiinnostuneita lasten asioista ja innoissaan kaikista heidän kertomistaan tarinoista. Kasvattajien mielestä olimme hyvin vuorovaikutuksessa lasten kanssa toiminnan alusta loppuun saakka, tunnelma ja lasten kohtaaminen oli välitöntä ja aitoa. Kasvattajat arvostivat, että lapset saivat kysyä meiltä paljon kysymyksiä ja heille vastattiin niihin. Samoin saimme positiivista palautetta kun kyselimme vastavuoroisesti kaikenlaista lapsilta. Huomasimme, että olimme tutustuneet lapsiin hyvin ja sama kävi ilmi ryhmän kasvattajien arvioinneista,

joissa kerrottiin lasten usein kyselevän peräämme. Mielestämme vuorovaikutussuhteen luominen on aikuisen vastuulla, siksi keskityimme lasten kohtaamiseen täysillä.

Ryhmän kasvattajien arvioinneista

“Yksi lapsi oli kiinnostuneempi muurahaisista, niin hän sai tutkia niitä, mutta hokuttelitte häntä myös etsimään asioita.”

“Vuorovaikutus oli kaikki huomioivaa ja intensiivistä.”

“Opiskelijat olivat aktiivisessa vuoropuhelussa koko ajan lasten kanssa ja tarttuivat heidän ideoihin ja ajatuksiin ...”

“Opiskelijat tulivat lapsille hyvin tutuiksi.”

9.3 Miten opinnäytetyö vaikuttaa päiväkodin arkeen jatkossa?

Kyseisen Vantaalaisen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman mukaan riittävä liikunta ja sen monipuolisuus ovat edellytyksiä lasten kaikelle oppimiselle. Lasten terveys ja hyvinvointi lisääntyvät liikunnan avulla ja samalla fyysiset ja motoriset taidot kehittyvät. Päiväkodin lähiympäristössä on paljon paikkoja, päiväkodin oman pihan lisäksi, jotka mahdollistavat monipuolisen liikkumisen, kuten lähimetsät ja -puistot sekä urheilukenttä. Kasvattajalla on tärkeä rooli lasten kannustamisessa liikkumaan. Kasvattajan tulee järjestää ohjattua liikuntaa ja tarjota puitteet myös omaehtoiselle liikkumiselle erilaisissa ympäristöissä. Päiväkodille on hankittu hyviä tarvikkeita metsäretkeilyä varten, joten ryhmät pyrkivät käymään säännöllisesti metsäretkillä. Metsässä ja luonnossa liikkuminen tarjoaa lapsille elämyksiä, joiden kautta lasten luontosuhde muodostuu. Kasvattajan on osoitettava lapselle, että hänen havaintonsa ja löytönsä metsästä ja luonnosta ovat merkityksellisiä. (Opetuslautakunta 2013.)

Lapsiryhmä, jonka kanssa toteutimme opinnäytetyöämme, on käynyt metsässä jonkin verran. Erityisesti metsäretket sijoittuvat kevät- ja syksy aikaan, mutta ne eivät kuitenkaan kuulu säännölliseen viikko- tai kuukausiohjelmalla. Tänä vuonna kasvattajat siirsivät sisäjumppat liikuntasalista ulos metsään toukokuun alusta alkaen. Metsään siirtynyt jumppatuokio vaihtui lasten vapaaseen ja omaehtoiseen leikkiin ja luonnon tutkimiseen. Syksystä alkaen ryhmän kasvattajat kertovat lähtevänsä tavoittelemaan metsäretkien järjestämistä esimerkiksi kahden viikon välein, jättäen kuitenkin talven lumisimman ajanjakson pois.

Ryhmän kasvattajan kommentti arviointikeskustelusta

”Totuttaa syksystä, kun uus ryhmä alkaa. Et siel on aina joku pieni ohjattu ja sit muuta”

Päiväkodin jokaisella ryhmällä on käytössään erilaisia kuvia päivä- ja viikko-ohjelman tukena. Päiväkodin arkitilanteissa on tapana sanoittaa tapahtumia ja nimetä asioita sekä käyttää elekieltä ja kuvia puheen tukena. Kuvat tukevat erityisesti monikulttuurisen lapsen kielen oppimista. Kielen kehitystä tuetaan myös satujen, lorujen ja laululeikkien avulla. (Opetuslautakunta 2013.)

Kuva 21: Metsäretkikalenteri

Ryhmän kasvattajat lisäsivät omaan kuvalliseen viikko-ohjelmaansa metsäretki-kuvan toimintapäivillemme. Teimme kuitenkin itse vielä erikseen kalenterin eteiseen huoltajien nähtäville, josta erottaisi nopeallakin vilkaisulla päivät, jolloin toimintaa oli (kuva 21). Käytimme lähes kaikissa ohjatuissa toiminnoissamme kuvia tukena. Erityisesti etsintä-leikeissä ja satupolulla kuvat olivat ryhmän kasvattajien mielestä todella hyödyllisiä. Koimme itse kuvien käytön tarpeellisenä myös muissa toiminnoissa.

Ryhmän kasvattajan arvioinnista

“Idea oli hyvä näyttää isona kuvana etsittävä asia. Taidamme ottaa käyttöön sen itsinkin! ...”

9.4 Yhteenvetoa arvioinneista

Opinnäytetyömme arvioinnin yhteenvetoa tarkastelimme lasten, ryhmän kasvattajien ja meidän ohjaajien näkökulmasta (kuva 22). Lapset olivat alusta asti innoissaan meistä ja se näkyi iloisesta vastaanotosta kun saavuimme ryhmään. Lapset olivat kiinnostuneita keitä me olemme, mitä teemme ja miksi olemme heidän ryhmässään. Osa lapsista oli meitä kohtaan varautuneempia. He keskeyttivät leikkinsä ja ihmettelivät meidän tullessa ryhmään ja pysyivät hieman kauempana eivätkä puhuneet meille. Käytimme muutamia päiviä ennen toiminnan

alkua lasten tutustumiseen olemalla mukana heidän leikeissään ja seuraamalla heidän toimintaansa. Jokaisena aamuna, kun saavuimme päiväkodille ryhmän lapset tervehtivät meitä iloisina ja toivoivat pääsevänsä meidän mukaan metsään. Lapset olivat tottuneita siihen, että kun lähdetään metsään, niin laitetaan huomioliivit päälle ja kävellään parijonossa. Pystyimme siirtymien aikana keskittymään lasten kanssa keskusteluun ja yhdessä luonnon tutkimiseen, kun pukeminen ja käveleminen sujuivat mutkattomasti.

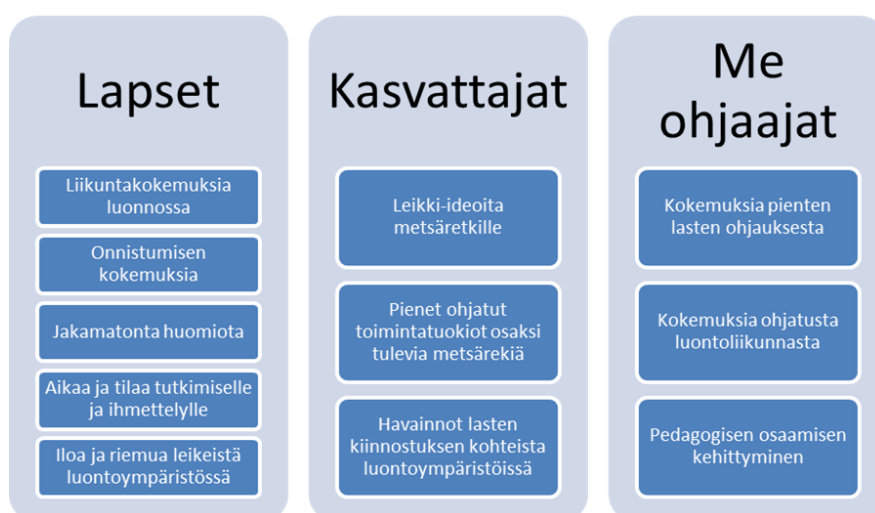
Jokaisella kerralla, kun olimme lopettelemassa toimintaamme, annoimme lapsille ennakkoilmoituksen asiasta esimerkiksi sanomalla, että voivat vielä halutessaan kerätä viimeiset kepit ja kävyt kasoihin. Uskomme, että tämän vuoksi lapset lähtivät kanssamme takaisin päiväkodille helposti ilman vastaväitteitä. Viimeisellä toimintakerrallamme lähtiessämme päiväkodilta meistä tuntui, että lapset eivät aivan ymmärtäneet toimintamme loppuvan. Myös yksi ryhmän ujoimmista lapsista kyseli moneen kertaan mihin olemme menossa ja tulemmeko vielä takaisin. Kasvattajat olivat keskustelleet lasten kanssa toimintamme loppumisesta ja siitä ettemme tulisi enää seuraavalla viikolla päiväkodille.

Ryhmän kasvattajat olivat kokonaisuudessaan tyytyväisiä yhteistyöhömmе. He kuvailivat yhteistyön olleen luontevaa ja toimivaa. Toiminnan valmisteluja he kuvailivat loppuun asti mieltityksi, huolellisiksi ja ensiluokkaisiksi. Kasvattajat olivat mielissään siirtymätilanteisiin vараamastamme ajasta, jolloin heidän mukaansa ne sujuivat kiireettömästi ja hallitusti. Toimintaamme he arvioivat monipuoliseksi ja lapsia kiinnostavaksi. Ryhmän kasvattajat saivat uusia ideoita ohjattuun toimintaan ja yrittävätkin syksystä totuttaa lapsia metsässä aina pieneen ohjattuun leikkiin, jonka jälkeen lapsilla on vapaata aikaa touhuta. Ohjaustaitojamme kasvattajat kehuivat erittäin hyviksi ja vuorovaikutuksellisiksi. Ohjauksemme oli heidän mielestään ikätasolle sopivaa, rauhallista ja johdonmukaista. He arvioivat ryhmän hallinnan onnistuneen meiltä kokonaisuudessaan hyvin, vaikka muutamalla kerralla he olisivat itse toimineet hieman eri tavoin yhden lapsen kanssa.

Mielestämme toiminnan onnistumisen kannalta oli tärkeää, että päätimme pitää ryhmän koon pieneenä. Tavoitteinamme olleet vuorovaikutus ja lasten yksilöllinen kohtaaminen onnistuivat konkreettisesti eivätkä jääneet vaan ajatuksen tasolle. Saimme paljon erilaisia ohjauskokemuksia toiminnan aikana, sillä lapset vaihtuivat lähes jokaiselle kerralle. Tähän vaikutti myös se, että kasvattajat antoivat jokaiselle ryhmän lapselle mahdollisuuden osallistua toimintaan. Kohtasimme ohjatessamme lapsia, joiden on helppo toimia ryhmässä sekä lapsia, joiden on haastavampaa keskittyä ryhmätoiminnassa. Toiminnan loputtua jäimme pohtimaan saivatko ryhmän kasvattajat riittävästi sellaisia toimintaideoita, joita he pystyisivät käyttämään jatkossa metsäretkillään. Uskomme ryhmän lasten saaneen paljon iloa ja onnistumisen kokemuksia luonnossa liikkumisesta osallistuessaan toimintaamme.

Suunnittelematta huomasimme, että saimme myös itse paljon toimintaideoita metsäretkiin ajatellen tulevia töitämme lastentarhanopettajina. Pedagoginen osaaminen kehittyi opinnäytetyöprosessimme aikana meillä molemmilla, kun suunnittelimme, toteutimme ja arvioimme toimintaamme. Toiminnassamme oli tärkeää, että olimme tutkineet monipuolisesti tietopuustaa kohdennettuna erityisesti 2-4-vuotiaiden lasten liikuntaan ja kehitykseen. Koimme tärkeinä asioina, että lasten kiinnostuksen kohteet ja huomiot niin matkalla kuin itse toiminnassa otettaisiin huomioon ja toimimme koko opinnäytetyön ajan tämä ajatus mielessämme ja onnistuimme mielestämme siinä erinomaisesti. Pidämme molemmat erityisen tärkeänä osana lasten oppimista sen, että heidän äänensä tulee kuuluviin ja heidän aloitteisiin vastataan.

Toiminnan suunnittelu ja ohjausvastuun jakaminen etukäteen vahvisti ajatustamme siitä, että hyvä suunnitelma auttaa pitämään toiminnan kasassa. Saimme ohjaajina myös kokemusta siitä, että toiminta ei tapahdu aina suunnitelmien mukaisesti ja opimme joustavuuden tärkeyden, jotta lapset saisivat liikkumisesta positiivisia kokemuksia. Opimme, että kaikkia ei voi saada innostumaan samoista asioista ja kaikki lapset tulee huomioida ja kohdata yksilöinä. Löysimme toimintamme kautta myös keinoja lasten innostamiseen ja toimintaan mukaan saamiseen, myös niiden lasten kohdalla, joita ei aluksi meinannut saada innostumaan. Havaitsimme opinnäytetyöprosessimme aikana, miten tärkeää on ottaa kuvia apuvälineiksi ja luontevaksi osaksi sanallista ohjausta. Saimme toimintamme kautta vahvistusta sille ajatukselle, että pienten lasten kanssa työskennellessä kaikkia aisteja kannattaa käyttää mahdollisimman monipuolisesti.

Kuva 22 Arvioinnin yhteenvedoa

10 Eettisyys ja arvioinnin luotettavuus

Tutkimuslupa haetaan aina kaikkiin Vantaan kaupungin kanssa yhteistyössä toteutettaviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin sekä opinnäytetöihin (Vantaan kaupunki). Heti opinnäytetyöprosessin alkuun teimme sopimuksen kyseisen päiväkodin henkilökunnan kanssa sekä haimme tutkimusluvan toiminnallemme. Varsinainen suunnittelutyö aloitettiin, kun saimme myönteisen päätöksen hakemukseemme.

Opinnäytetyön luotettavuutta määrittelevät osaksi työssä käytetyt lähteet. Artikkelit ja painetut kirjat ovat aina käyneet läpi jonkinlaisen tarkastuksen ja kustantaja on hyväksynyt sisällön. Internetissä tarkistukset voivat olla paljon väljempiä, jolloin tiedon seassa on myös paljon todistamatonta tietoa. (Pitkänen 2012.) Yhdistimme opinnäytetyömme teoriatietoa yhteiskunnalliseen keskusteluun hyödyntämällä muun muassa aiheeseen liittyviä uutisia, tutkimuksia ja internetartikkeleita.

Tutkimusetiikassa noudatetaan tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, joita ovat rehellisyys, huolellisuus, tarkkuus tutkimustyössä, tulosten esittämisessä ja tallentamisessa sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Tutkimusetiikassa tutkijoiden on otettava huomioon muiden tutkijoiden tekemät työt ja tehdä viittaukset heidän julkaisuihin asianmukaisella tavalla. (Jyväskylän yliopisto.) Noudatimme koko opinnäytetyöprosessin ajan tutkimusetiikkaa. Erityisesti kiinnitimme huomiota huolellisuuteen niin suunnitteluvaiheessa, toiminnallisessa osuudessa kuin toiminnan raportoinnissa. Opinnäytetyöstämme ei pysty tunnistamaan yhteistyöpäiväkotia eikä toimintaan osallistuneita lapsia. Päiväkodista puhutaan vain Vantaalaisena päiväkotina, ryhmän kasvattajia ei ole mainittu nimiltä ja ryhmästä puhutaan 2-4 -vuotiaiden lasten ryhmänä. Ryhmän tyttöjä ja poikia ei ole eritelty vaan heistä puhutaan lapsina. Näin takaamme kaikkien toimintaan osallistuneiden anonymiteetin.

Toiminnallisen osuuden havaintojen esittäminen riittävän monipuolisesti, voi toimia yhtenä luotettavuuden mittarina. Jokaisen toimintakerran jälkeen saimme ryhmän kasvattajilta heidän metsässä täyttämänsä havainnointilomakkeen. Kävimme meidän opiskelijoiden kesken läpi toimintakerran tapahtumia ja lisäsimme tarvittaessa havainnointilomakkeeseen omia havaintojamme. Kasvattajien täyttämät arviointilomakkeet saimme aina seuraavalla toimintakerralla kun menimme päiväkodille. Opinnäytetyöraportissa toimintakertojen tapahtumat on esitelty huolellisesti ottaen mukaan ryhmän lasten ja kasvattajien kommentteja. Emme ole jättäneet mitään havainnoinnissa ilmeneviä kommentteja ja huomioita pois. Kaikki kommentteista eivät ole näkyvissä suorina lainauksina vaan osan olemme kirjoittaneet tekstin sisälle.

Lasten tasavertaisen ja tasapuolisen kohtaamisen toteutumiseksi toimimme ohjaajina siten, että jokainen lapsi huomioitiin yksilöllisesti. Takasimme yksilöllisen kohtaamisen rajaamalla

ryhmäkoon tarkasti. Sovimme, että lapsia on jokaisella toimintakerralla neljästä kuuteen. Ainoastaan viimeisellä toimintakerralla, joka oli kaikkien yhteinen eväretki, toimintaan osallistuivat jokainen ryhmän lapsista ja kasvattajat. Otimme huomioon jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet tutustumalla lapsein ennen toimintamme aloitusta sekä keskustelemalla yhdessä ryhmän kasvattajien kanssa. Itse toiminnassa huomioimme lasten tarpeet joustavalla suunnitelmalla, jota oli mahdollista muokata tilanteiden ja tarpeiden mukaan. Käytännössä joustavuus näkyi toiminnassamme siten, että vaihdoimme muutamalla kerralla vapaaseen leikkiin aiemmin kuin olimme suunnitelleet, sillä huomasimme lasten keskittymiskyvyn herpaantuvan. Joustimme toiminnassamme myös lasten toiveiden mukaisesti esimerkiksi yhdellä kerralla me nimme etsimään Milli-kissaa, vaikka se ei ollut suunnitelmassa sille toimintakerralle.

Arvioinnissa tulee huomioida samanlaiset eettiset periaatteet, joita yleensä sovelletaan ihmistieteitä koskevassa tutkimuksessa. Lasten monipuolinen kuuleminen eri tiedonkeruumenetelmien avulla takaa heidän osallisuuden ja tuo heidän näkökulmansa arviointiin. Osallisuus arvioinnissa tarkoittaa myös sitä, että lapset ja heidän huoltajansa saavat vaikuttaa kootun tiedon tulkintaan ja siitä tehtäviin johtopäätöksiin. (Heikka, Hujala & Turja 2009, 115-116.) Huoltajat pääsivät vaikuttamaan asioihin ennen opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden alkamista. Lasten huoltajille jaettiin toimintaamme koskeva tiedote, jossa kysyttiin lapsille lupaa osallistua toimintaamme. Tiedotteessa kysyttiin myös lupia valokuvaamiseen ja kuvien käyttöön. Siitä löytyi myös meidän opiskelijoiden nimet ja sähköpostiosoitteet mahdollisia yhteydenottoja varten. Käytännön toiminta tapahtui päiväsaikaan päiväkodin toiminnan ohessa, joten huoltajat eivät pystyneet konkreettisemmin olemaan mukana toiminnassa tai toiminnan arvioinnissa.

11 Pohdinta

Opinnäytetyömme aikana saimme huomata erilaisia ilmiöitä, joihin esimerkiksi metsäympäristö vaikuttaa. Toimiessamme metsäympäristöissä lasten välille syntyi uusia ystävyys-suhteita sekä konfliktit ja riidat olivat huomattavan vähäisiä. Lapset odottivat aamuisin innoissaan metsäretkille lähtöä ja heidän toiminnastaan aisti luonnon olevan jännittävä ja seikkailuja tarjoava ympäristö. Ymmärsimme opinnäytetyömme aikana, miten merkittävässä roolissa on tiimityön sujuvuus. Koimme tärkeäksi, että me molemmat ohjaajat olimme samalla aaltopituudella niin tavoitteistamme kuin toimintaperiaatteissa. Erityisesti varhaiskasvatuksessa sujuvan tiimityön merkitys korostuu. Aikuisilla on oltava yhtenevä näkemys lasten hyvinvoinnista, oppimisesta ja kasvatuksesta, jotta lapsille taataan laadukasta varhaiskasvatusta.

Projektin lopuksi yllätyimme, kuinka paljon erilaisia luovia toimintoja käytimme työstäessämme materiaalia toimintakerroillemme metsään. Toiminnan alussa lasten koteihin jaettu alkutiedote ja lupakysely ideoitiin muutamien aikaisempien opinnäytetöiden tiedotteiden

pohjalta. Lopputiedote oli täysin meidän oma tuotoksemme, jossa tavoitteena oli näyttää sanoin ja kuvin myös vanhemmille toimintaamme. Käytännön toiminnassa käytimme esimerkiksi kuvia, joilla havainnollistimme toimintaamme. Yhtä kuvaa lukuun ottamatta kaikki kuvat olivat papunetin kuvapankista, josta tulostimme ja laminoimme käyttämämme kuvat. Kolmannen kerran teemana, oli satupolku, johon saimme idean tietämästämme lasten ikuisesta suosikista; temppuradasta. Toisen meidän kotoa löytyi kiveen maalattu kissa, josta muotoutui sadun päähahmo. Kirjoitimme sadun mukailemaan valitsemaamme polkua, jota pitkin kulksimme kissan luokse. Sadun teemaksi muotoutui matka Milli-kissan metsäjuhliin. Satupolun lisäksi kaikkien muidenkin toimintakertojen liikuntaleikit olivat oma keksimiämme, tietysti taustalla vaikuttivat omat työelämämme kokemukset leikeistä, joista olemme huomanneet lasten pitävän.

Toimintamme ollessa suunnattu 2-4 -vuotiaille lapsille, päätimme tehdä suunnitelmistamme mahdollisimman joustavia sekä helposti ja nopeasti muokattavia. Jokainen toimintakerta koostui joko muutamista leikeistä tai yhdestä pidemmästä teemasta. Kaikkiin kertoihin sisällytimme sekä metsään tutustumista että erilaisia liikuntaleikkejä. Jokainen leikki oli suunniteltu, siten että vaikeustasot olivat muokattavissa, joko helpommiksi tai vaikeammiksi. Leikkejä oli mahdollisuus muuttaa kesken toiminnan, nähdessämme minkälaisia taitoja lapsilla on kyseisessä asiassa. Vahvuus toiminnassamme oli se että, meitä ohjaajia oli kaksi, jolloin pystyimme jakamaan toimintaa niin, että toisilla lapsilla oli hieman helpotetumpaa ohjelmaa ja toisilla haastavampaa.

Joustavien suunnitelmien lisäksi otimme kohderyhmämme huomioon erityisesti ohjausperiaatteissamme. Halusimme olla lapsille aidosti läsnä, niin mallintajana ja innostajana uuden kokeilemiseen ja oppimiseen, kuin myös turvallisena, helposti lähestyttävänä ja luotettavana aikuisena. Lähtökohta toimintaan oli yhdessä lasten kanssa tekeminen eikä niinkään pelkkä lasten aikuisjohtoinen ohjaaminen. Osalle lapsista Milli-kissan kohtaaminen ensimmäisen kerran oli todella jännittävää. Tutustuimme Milli-kissaan aluksi aikuisen johdolla, jonka jälkeen lapset alkoivat omaan tahtiinsa esimerkiksi silittää sitä. Mielestämme turvallisen aikuisen rooliin kuuluu osaltaan myös rajojen ja sääntöjen asettaminen. Pyrimme pitämään säännöt hyvin vähäisinä ja yksinkertaisina, mutta ollessamme päiväkodin rajojen ulkopuolella metsä- ja puistoalueella, oli niitä oltava lasten turvallisuuden kannalta. Kaiken kaikkiaan toimintamme oli hyvin sensitiivistä ja se eteni pitkälti lasten ehdoilla. Jokaisen yksilöllinen huomioiminen, haliminen ja aikuisen syli kuuluivat olennaiselta osaltaan toimintaamme. Olimme suunnitelleet aikataulun mahdollisimman kiireettömäksi, jotta toiminnan ohessa olisi hyvin aikaa lasten kohtaamiselle.

Oman projektimme loputtua työstämme nousi esiin muutamia aiheita mahdollisesti tuleviin projekteihin. Opinnäytetyömme käsitellessä pienten lasten luontoliikuntaa koemme, että samaisesta aiheesta saisi monenlaisia projekteja. Mielestämme päiväkodeissa voisi hyödyntää erilaisia kirjallisia tuotoksia ja materiaaleja luontoleikkeihin liittyen. Omassa opinnäytetyösämme kokeilimme, minkälaiset luontoleikit innostavat lapsia. Mahdolliset jatkossa tehtävät projektit voisivat olla esimerkiksi luontoliikuntakansioita, teemoitettuja materiaalipaketteja tai luontoliikunnan näkyminen varhaiskasvatuksen vuosikellossa. Kyseisestä aiheesta saa siis monenlaisia luontoon ja liikuntaan liittyviä projekteja.

Lähteet

Airaksinen, T. & Vilka, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi.

Autio, T. & Kaski, S. 2005. Ohjaamisen taito. Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Edita Publishing Oy.

Berg, P., Pihlajamaa, J. & Polvinen, K. 2012. Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille. Kuvauksia luonnon hyvinvointivaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen. Sitra. Kansallinen hyvinvointiverkosto. Viitattu 17.7.2015.
https://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Luonnosta_hyvinvointia_lapsille_ja_nuorille.pdf

Falenius, M., Leino, M., Leinonen, M., Lumme, R. & Sundqvist, L. 2006. Virtuaali ammattikorkeakoulu. Monimuotoinen / toiminnallinen opinnäytetyö. Viitattu 14.7.2015.
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/030906/1113558655385/1154602577913/1154670359399/1154756862024.html>

Green, M. & Hartonen, S. 2011. Luontoliitto ry. Lapsen metsä on pieni ja lähellä. Viitattu 13.9.2015.
<http://www.lapsetluontoon.fi/lapsen-metsa-on-pieni-ja-lahella/>

Haapalainen, S., Pietilä, M. & Tarvainen, M. 1988. Pippurisäkki. Liikuntaleikkejä 1-4 -vuotiaille, 4-6 -vuotiaille, esikouluikäisille ja ala-asteen oppilaille. Kirjayhtymä.

Halmela, P. 2013. Lasten korkea fyysinen aktiivisuus päivähoidossa. Mitkä tekijät lisäävät tyttöjen ja poikien korkeaa fyysistä aktiivisuutta? Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto käyttätymistieteellinen tiedekunta. Viitattu 22.7.2015
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153008/Petteri_Halmela_Pro_Gradu_2014.pdf?sequence=2

Hakola, T. 15.1.2015. Helsingin sanomat. Väitöstutkimus: Jo päiväkotilapset liikkuvat liian vähän ja istuvat liikaa. Viitattu 26.7.2015.
<http://www.hs.fi/urheilu/a1421293921579>

Heikka, J., Hujala, E. & Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Printel Oy.

Heinela, T., Jantunen, K., Kalpio, E. & Pakarinen, A. 1996. Sadun merkitys lapselle. Teoksessa Jantunen, T. & Rönnerberg, P. (toim.) Anna lapsen leikkiä. Gummerus.

Hiltunen, P. & Kivirauma, M. 1994. Pikkuväen liikuntakirja. Liikuntaa leikkejä seikkailuja 4-6 -vuotiaille. Nuori Suomi & Lasten keskus.

Hujala, E. & Turja, L. 2011. Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus.

Honkonen, L. & Karvonen, P. 1995. Halataan puuta. Luonto- ja liikuntaleikkejä. Kirjayhtymä Oy.

Hovi-Horkan, J. 2014. Jo päiväkotikäiset liikkuvat liian vähän -kaksi tuntia ei täyty. Vantaan Sanomat 9.2.2014. Viitattu 12.9.2015. <http://www.vantaasanomat.fi/artikkeli/278713-jo-paivakoti-ikaiset-liikkuvat-liian-vahan-%E2%80%93kaksi-tuntia-ei-tayty>

Jyväskylän yliopisto. Avoimen yliopiston Koppa. Tutkimusetiikka ja tekijänoikeudet. Viitattu 7.4.2015
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/kirjasto/kirjastotuutori/lahteet-hallintaan/tutkimusetiikka>

Jämsén, A., Villberg, J., Mehtälä, A., Soini, A., Sääkslahti, A. & Poskiparta, M. 2013. 3-4 -vuotiaiden lasten fyysinen aktiivisuus päiväkodissa eri vuodenaikoina sekä varhaiskasvattajan

kannustuksen yhteys lasten fyysiseen aktiivisuuteen. Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research. Vol. 2, No. 1, 2013, 63-82. Viitattu 29.6.2015. <http://jecer.org/wp-content/uploads/2013/11/Jamsen-et-al-issue2-4.pdf>

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Gaudeamus Helsinki University Press.

Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2000. Elämysten alkupoluilla. Lähtökohtia alle 3-vuotiaiden taidekasvatukseen. Oy Finn Lectura Ab. Tammer-Paino Oy.

Karppinen, S., Puurula, A. & Ruokonen, I. 2001. Taiteen ja leikin lumous. 4-8-vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus. Oy Finn Lectura Ab. Tammer-Paino Oy.

Karvonen, P. 2000. Hyppää pois! Lapsen motoriiikan arviointi ja kehittäminen. Tammi.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. WSOY.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvatujille. PS-kustannus.

Kokljuschkin, M. & Pulli, E. 1995. Liiku ja kehity. Lasten Keskus Oy.

Kupila, P. 2007. Minäkö asiantuntija. Varhaiskasvatuksen asiantuntijan merkitysperspektiivin ja identiteetin rakentuminen. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 20.8.2015 <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13330/9789513927899.pdf?sequence=1>

MTV3-uutiset. 25.3.2015. Suomalaiset päiväkotilapset liikkuvat päivän aikana erittäin vähän.

Mäkelä, M. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. VKK-Metro. Viitattu 15.9.2015. http://www.socca.fi/files/210/Lasten_toiminnan_dokumentointi_varhaiskasvatuksessa_makela.pdf

Mäkivaara, M. & Sarviaho, M. 1999. Kivi, paperi ja sakset. Ympäristö- ja taidekasvatusta yhteiskunnallisoin keinoin. Kirjayhtymä.

Nuori Suomi Ry. Suunnittelen liikuntaa. Visuaaliset vihjeet oppimisen tukena. Viitattu 6.4.2015. http://www.suunnittelenliikuntaa.fi/NuoriSuomi/Evaita_ohjaamiseen/nuori-suomi/Toteutus/Visuaaliset+vihjeet+oppimisen+tukena.htm

Nuori Suomi Ry. 2009. Valtakunnallinen selvitys päiväkotien liikuntaolosuhteista. Viitattu 4.4.2015. http://www.lahiliikuntapaikat.fi/files/lahiliikuntapaikat/Liitetiedostot/Paivakotiselvitys_nettilaatu.pdf.

Opetuslautakunta. 2013. Kyseisen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma.

Opetuslautakunta. 2012. Vantaan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 31.7.2015. http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaaw-wwstructure/84881_www_Vantaan_varhaiskasvatussuunnitelma.pdf

Paakkinen, A. 2012. 3-vuotiaiden päiväkotilasten liikunta-aktiivisuus ja liikuntaan kannustaminen. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto terveystieteiden laitos. Viitattu 12.9.2015. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37779/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201205071614.pdf?sequence=1>

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. PS-kustannus.

Paukkeri, K. 2014. Näkymiä lapsen luontosuhteeseen ja luonnon hyvinvointivaikutuksiin. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 30.6.2015.
<http://herkules.oulu.fi/thesis/nbnfioulu-201409051836.pdf>

Peltohuhta, E-M. 2013. Tutkiva Luontokasvatus lapsen osallisuuden lisääjänä. Design -tutkimus Case Forest -pedagogiikan soveltamisesta päiväkodissa. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 30.6.2015.
<http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59655/Peltoluhta.Enni-Mari.pdf?sequence=2>

Pitkänen, S. 2012. Lähdekritiikki. Tiedon etsiminen internetistä. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 7.4.2015.
<http://wiki.uef.fi/pages/viewpage.action?pageId=11600016>

Pulli, E. 2007. Temppuja taaperoille. Liikuntaleikkejä 1-3 -vuotiaille. Tammi.

Rikkilä, E. 2009. Näin tuet lapsen itsetuntoa. Meidän perhe 3.6.2009. Viitattu 27.7.2015.
http://www.meidanperhe.fi/artikkeli/kasvu/nain_tuet_lapsen_itsetuntoa

Rintakorpi, K. 2010. Lasten toiminnan dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Viitattu 15.9.2015.
<http://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/24870/lastento.pdf?sequence=1>

STM, Opetusministeriö & Nuori Suomi Ry. Helsinki 2005. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset. Viitattu 27.3.2015.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3739.pdf&title=Varhaiskasvatuksen_liikunnan_suositukseset_fi.pdf

Tuomaala, T. & Myrskyläinen, M. 2002. Luonto tutuksi. Vinkkejä vanhemmille. Gummerus.

Vantaan kaupunki. Tutkimus- ja kehittämishankkeiden sekä opinnäytetöiden luvat. Viitattu 7.4.2015.
http://www.vantaa.fi/fi/sosiaali-_ja_terveyspalvelut/sosiaali-_ja_terveystoimi/tutkimusluvan_hakeminen_sosiaali-_ja_terveystoimessa

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Tammi.

Virtuaali ammattikorkeakoulu. 2007. Arvioinnin eri muodot. Viitattu 31.7.2015.
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464158778/1194360088079/1194360304566.html>

Kuvat

Kuva 1: Toimintaympäristöä	9
Kuva 2: Etsimisleikkejä	21
Kuva 3: Piiloleikkiä	22
Kuva 4: Loruleikkiä	24
Kuva 5: Eläinleikkiä	25
Kuva 6: Hippa	26
Kuva 7: Vesiputouksella	26
Kuva 8: Satuhetki	29
Kuva 9: Satupolulla	30
Kuva 10: Milli-kissa	30
Kuva 11: Kivillä kiipeilyä	31
Kuva 12: Matkalla	34
Kuva 13: Kapteeni käskee -leikki	35
Kuva 14: Keppien ja käpyjen keräilyä	35
Kuva 15: Matkalla Millin luokse	36
Kuva 16: Sorsat	39
Kuva 17: Milli-kissa löytyi	40
Kuva 18: Eväiden syöntiä	40
Kuva 19: Luonnon tutkimista	41
Kuva 20: Metsäleikkejä	41
Kuva 21: Metsäretkikalenteri	49
Kuva 22: Arvioinnin yhteenvedoa	51

Liitteet

Liite 1 Alkutiedote huoltajille	61
Liite 2 Toimintakerta suunnitelma.....	63
Liite 3 Turvallisesti metsään -suunnitelma	64
Liite 4 Havainnointilomake.....	65
Liite 5 Arviointilomake.....	66
Liite 6 Toiminnassa käytetyt kuvat	67
Liite 7 Harakka hyppii -leikki	68
Liite 8 Satupolku kerran satu ja kuvat	69
Liite 9 Lopputiedote perheille	70

Liite 1 Alkutiedote huoltajille

Hei [REDACTED] huoltajat!

Kevät 2015

Olemme kaksi valmistuvaa sosionomiopiskelijaa Laurea-ammattikorkeakoulusta, Tikkurilan Kampukselta. Teemme opinnäytetyötä [REDACTED] päiväkodissa tämän vuoden kesäkuussa. Opinnäytetyömme aiheena on 2-4 -vuotiaiden lasten luontoliikunta metsässä. Tarkoituksena on tutustuttaa lapset luontoliikuntaan erilaisten ohjaustuokioiden sekä vapaan leikin avulla lähimetsässä. Toimintaamme osallistuu jokaisella toimintakerralla vähintään yksi [REDACTED] kasvattaja.

Toteutamme toimintaamme **kesäkuussa viikoilla 23-25**. Toimintapäivämme ovat tiistai 2.6, torstai 4.6, tiistai 9.6, torstai 11.6 ja tiistai 16.6. Lähdemme päiväkodilta yhdessä lasten kanssa kello 9 ja palaamme takaisin päiväkodille lounasaikaan mennessä. Varaattehan lapsellenne sään mukaiset metsään soveltuvat vaatteet toimintapäivillemme. Viimeinen toimintakertamme on koko ryhmän yhteinen eväretki, jonne toivomme lasten tuovan eväät kotoa.

Kysymme Teiltä **lupaa lapsenne osallistumiselle toimintaamme**. Toimintaa tullaan valokuvaamaan ja havainnoimaan kirjallisesti. Vastaamme koko opinnäytetyöprosessin ajan sekä raportoidessamme, että päiväkotia tai ketään lapsista ei ole yksilöllisesti tunnistettavissa. Toiminnasta otettuja valokuvia tullaan käyttämään valmiissa opinnäytetyössämme havainnollistamaan toimintaa, opinnäytetyömme seminaarissa sekä [REDACTED] omassa käytössä, esimerkiksi lasten kasvunkansioissa.

Jos Teille tulee mieleen kysymyksiä, missä vaiheessa projektia tahansa, vastaamme mielellämme. Meihin voi ottaa yhteyttä myös [REDACTED] kasvattajien kautta.
karoliina.putkonen@laurea.fi
essi.paakkola@student.laurea.fi

Löydät tämän tiedotteen, toimintakerrat näyttävän kalenterin sekä lyhyet esittelyt jokaisesta toimintakerrasta [REDACTED] ilmoitusseinältä.

Kevätterveisin,
Karoliina Putkonen ja Essi Pääkkölä

Palautusosa seuraavalla sivulla ▢

Tämä osa palautetaan tiistaina 26.5.2015 mennessä [REDACTED] kasvattajille.

Lapseni _____

Saa ja haluaa osallistua ____ Ei saa tai halua osallistua ____

Lapseni toimintaa saa valokuvata ____ Ei saa valokuvata ____

Valokuvia, joissa lapseni esiintyy saa käyttää opinnäytetyössä ____ Ei saa käyttää ____

Valokuvia, joissa lapseni esiintyy saa antaa ryhmän käyttöön ____ Ei saa antaa ____

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Paikka ja aika

Liite 2 Toimintakerta suunnitelma

Tiistai 2.6. klo 9-11

Tapaamme päiväkodilla kello 9, jolloin aloitamme tarvittavien ulkovaatteiden pukemisen metsään menoa varten.

Tutustumme ensimmäisellä kerralla leikkien avulla metsän materiaaleihin, kuten lehtiin, keppeihin ja kiviin.

Palaamme päiväkodille lounasaikaan mennessä.

Torstai 4.6. klo 9-11

Ulkovarustuksen pukeminen alkaa klo 9 päiväkodilla. Kaikkien ollessa valmiita lähdemme metsään.

Tällä kerralla ohjelmassa on loru- ja liikuntaleikkejä. Tutustumme esimerkiksi luonnon pikkueläimiin liikkumalla kuin sammakot.

Palaamme päiväkodille lounasaikaan mennessä.

Tiistai 9.6. klo 9-11

Valmistautuminen metsään lähtöön alkaa klo 9 päiväkodilla. Lähdemme kaikkien ollessa valmiita.

Metsässä pääsemme vierailemaan Milli-kissan kesäjuhlilla. Lähdemme siis lasten kanssa satupolulle.

Palaamme päiväkodille lounasaikaan mennessä.

Torstai 11.6. klo 9-11

Metsään lähdetään klo 9 jälkeen, kun kaikki lapset ovat pukeneet tarvittavat ulkovaatteet.

Tämän kerran teemana ovat erilaiset liikuntaleikit, joihin on yhdistetty luonnon materiaaleihin tutustumista.

Palaamme päiväkodille lounasaikaan mennessä.

Tiistai 16.6. klo 9-11

Viimeisellä kerralla olemme menossa eväretkelle, **muistathan siis eväät lapsellesi!**

Valmistaudumme lähtöön klo 9 päiväkodilla, ja mahdollisuuksien mukaan lapset kantavat itse evänsä esimerkiksi repussa.

Metsässä leikimme yhteisiä leikkejä sekä tutkimme metsää ja luontoa.

Palaamme päiväkodille lounasaikaan mennessä.

Liite 3 Turvallisesti metsään -suunnitelma

Turvallisesti metsään -turvallisuussuunnitelma

Metsään liikkuminen turvallisesti

- Ennen lähtemistä metsään lapsimäärä on tiedossa, lasketaan lapset toiminnan aikana
- Otamme mukaan jokaiselle kerralle omat puhelimet sekä ensiaputarvikkeita kuten laastereita ja kylmäpussi (ryhmän puhelinta ei mahdollista ottaa metsään)
- Käydään lasten kanssa yhdessä läpi säännöt, miten metsään kuljetaan turvallisesti (ei juosta matkalla, käsi kädessä parijonossa)
- Lähdemme päiväkodilta siten, että kaikille lapsille on puettu säänmukaiset vaatteet sekä heijastinliivit
- Kuljemme matkan metsään parijonossa ja lapsimäärästä riippuen aikuiset pienimpien lasten pareina. Yksi aikuinen kulkee edellä ja yksi takana, jotta ryhmä on hallinnassa
- Tarvittaessa otamme rattaat mukaan
- Jos kuljetaan Korson asukaspuiston kautta menevää reittiä, huomioidaan 1 tienylitys ja kulkeminen oikeassa reunassa (varotaan pyöräilijöitä)
- Alikulkutunnelin kautta menevässä reitissä huomioidaan pyörätien ylitys

Miten toiminta sujuu turvallisesti metsässä?

- Aikuinen pitää nähdä koko ajan, muistutellaan lapsille toiminnan ohessa
- Mikäli metsässä sattuu haavereita, on meillä mukana laastareita ja muita ensiapupakkauksen välineitä (kylmäpussit jne.)
- Jyrkässä mäessä liikkuesssa autamme tarvittaessa lapsia (kädestä kiinni)

Karoliinalla on voimassa oleva ensiapukoulutus

Metsään kävelemiseen on hyvä varata aikaa noin 20 minuuttia suuntaansa

Liite 4 Havainnointilomake

Havainnointi toiminnasta

Otathan kuvia havaintojen tueksi!

Kirjaa vain havaintoja - ei tulkintoja.

- Mitä lapset tekevät, mitä he kertovat ja miten he toimivat.

Miten lapset toimivat ryhmässä?

Mistä lapset ovat kiinnostuneita metsässä / Mistä ohjatussa toiminnassa?

Ovatko lapset uteliaita, kysyvätkö he kysymyksiä?

Mitkä leikit innostivat lapsia?

Vapaa havainnointi, Lasten kommentit, Huomiot jne.

Jatka toiselle puolelle →

Liite 5 Arviointilomake

Arviointilomake

Toiminnan organisointi

Miten päiväkodin ja opiskelijoiden yhteistyö sujui?

Miten toiminta oli valmisteltu?

Miten siirtymätilanteet sujuivat? Oliko toimintaan kokonaisuutena varattu riittävästi aikaa?

Toiminnan toteutus

Toiminnan tavoitteina on ...

Saavutettiiniko tavoitteet?

Osallistuvatko lapset mielellään toimintaan?

Opiskelijoiden ohjaustaidot

Miten ohjasivat ryhmää? (Ohjeiden ymmärrettävyys, puheen selkeys jne.)

Miten ryhmän hallinta onnistui?

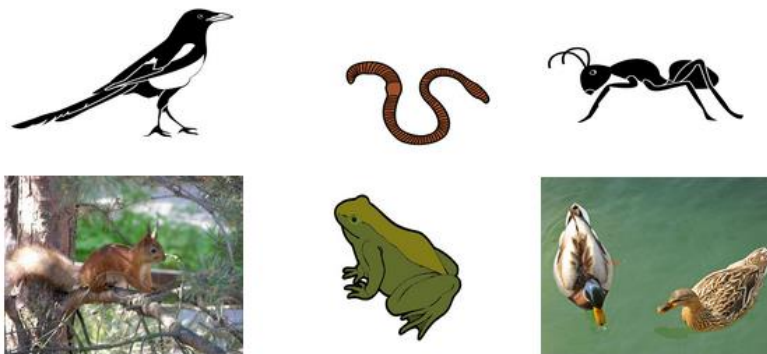
Huomioitiinko lapset toiminnassa? (Otettiin lasten ideat vastaan, kohdattiinko jokainen lapsi yksilönä?)

Liite 6 Toiminnassa käytetyt kuvat

Metsän materiaali-kuvat

Eläinkuvat

Liite 7 Harakka hyppii -leikki

Harakka hyppii -leikki

Loru

1. Harakka hyppii maassa
2. Västäräkki keikkuu kivellä
3. Varpunen nokkii katolla
4. Kissa köyristää selkäänsä
5. Kaikki linnut pelkää
6. Tuolla ne jo lentää
7. Omaan pikku pesään

Liikkeet

1. Hypitään paikallaan
2. Keinutaan puolelta toiselle
3. Koputetaan sormilla päätä
4. Köyristetään selkää
5. Vapistaan
6. Heilutetaan käsiä kuin siipiä
7. Tehdään käsistä pesä

Liite 8 Satupolku kerran satu ja kuvat

Satu Milli-kissasta

“Olipa kerran pieni kissa nimeltään Milli.
Milli-kissa asui suuressa metsässä korkeiden puiden ja suurten kivien ympäröimänä.
Millillä oli oma pesä metsässä jossa hän asusti.
Milli-kissa lähti silloin tällöin metsään seikkailemaan ja tutkimaan luontoa.
Tänään Milli-kissa oli kuitenkin päättänyt jäädä pesäänsä.
Milli-kissa oli kuullut metsän linnuilta, että lapsia on tulossa tänään metsään ja hän halusi järjestää heille metsäjuhlat.
Milli-kissan juhlat vietetään hänen pesäpaikassaan metsässä pienen kukkulan päällä.
Pesäpaikkaan johtaa polku, polulla kuljemme puun juurien yli ja hyppäämme kantojen ohi. Milli-kissa kertoi, että polun varrelta voi löytää erilaisia kukkia ja kasveja. Katsotaan löydämmekö me niitä! Polun varrella pitäisi näkyä iso muurahaispesä ja sen lähellä suuri kivi. Suuren kiven takana on kettujen pesä, jossa pikkuketut ovat päiväunillaan. Silloin on siis kuljettava hiipimällä ja hyvin hiljaa. Seuraavaksi saavumme polkujen risteykseen, jonka jälkeen voimme alkaa huutelemaan Milli-kissaa, ja pian sen jälkeen saavumme Millin pesäpaikkaan.”

Lähdetään polulle..

Kuljetaan polun alussa olevien puun juurten yli...

Kantojen yli hyppääminen...

Katsotaan mitä polun varrella näkyy (kukat, kasvit)...

Katsotaan vasemmalla puolella näkyvä suuri muurahaiskeko...

Vasemmalla puolella näemme myös suuren kiven jonka takana nukkuu kettu poikasineen...

Hiivitaan hiljaa puun juurten päältä ettei kettuperhe herää...

Kuljetaan polkua kunnes näemme mäen nyppylän...

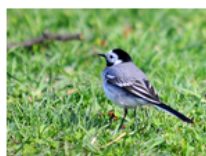
Huudellaan Milli-kissaa..."Milli-kissaaaa, Milli-kissaaaa..."

Mennään Milli-kissan luo...

Lapset voivat antaa polulta keräämänsä aarteet Millille...(kivet, kepit jne..)

Syödään keksiä...

Kuvat sadun tukena

Liite 9 Lopputiedote perheille

Hei [REDACTED] huoltajat!

Luultavasti kotonanne on muutaman viikon aikana puhuttu metsäretkistä, muurahaisista ja Milli-kissasta. Lapsenne on osallistunut toiminnalliseen opinnäytetyöhömme 1.6-16.6.2015.

Hello parents!

Your child has probably told you about our trips to the near by forest and cat called Milli.

All this has been part of our thesis, from 1st of June to 16th of June 2015.

Metsässä olemme yhdessä lasten kanssa leikkineet ja touhunneet, tutkineet ja keränneet käpyjä sekä keppejä, ihmetelleet muurahaisia ja sorsia. Kaikessa toiminnassa olemme käyttäneet apuna kuvia tutkittavista metsän asioista.

On forest we have played together, wondering pine cones, sticks and ants. In our activities we have used pictures.

"Kuariainen tahtoo kepin"

"Ants, look ants"

"Siellä on äiti-muurahaisia, iskiä ja isosisko"

Kuljimme lasten kanssa Milli-kissan metsäjuhlisiin satupolkua pitkin. Ennen polulle lähtöä kerroimme lapsille sadun Milli-kissasta, kuvia apuna käyttäen. Polulla kulkiessamme ohitimme muun muassa ison kiven hiljaa hiipien, jonka takana "kettuperhe" nukkui sekä ylitimme polulla olevia kantoja ja puunjuuria hyppien ja juosten.

We told story about cat called Milli. There was a trail to Milli's nest. On the trail we saw a big stone, and behind of it there were "fox-family" sleeping so we sneak over it. We also walk, jump and run on the trail.

"Pelottavat silmät"

"Missä Milli-kissa"
"Se on täällä ihan yksin"

"It's cute"
"Missä sen jalat on"
"Se ei pure käsiä"
"Se söi mun kukat"

Viimeisellä kerralla leikimme metsässä,
näimme Milli-kissan ja söimme herkullisia
eväitä.

*On our last time we played together, we saw
Milli-cat again and ate delicious snacks.*

"I like that flower"

"Mä näin muurahaisen roikkuvan tossa"

"Mennään metsään lämmittelemään"

"Tuu mun [redacted] rakkaani, mennään"

"Täältä tulee kuningatar"
"There is big bad wolf"
"Tääl puussa on peikkojen pesä"
"Mä oon pupu, BoingBoingBoing"

"Heippa Milli-kissa"

Mukavaa kesää toivotellen,
Essi Pääkkölä ja Karoliina Putkonen